

TÖÖLISTE HÄÄL

November 1936

N° 8/9

9. aastakäik

E. Töölisühingute Keskliidu ja töölisnõukogude häälekandja

Toimetusel.

E. T. Keskliidu juhatuse vahetuse tõttu „Töölise Hääl“ möödunud kuul ei saanud ilmuda. Nüüd käesoleva numbriga ajakiri jätkab jälle oma normaalset ilmumist iga kuu üks number.

„Töölise Hääl“ toob tööliskonda puutuvaid üldpõhimõttelisi ja programmilisi kirjutusi annab lihtsas ja arusaadavas tõlgenduses ülevaateid uutest töölise ellu puutuvatest seadustest, informeerib keskliidu ja ametiühingute tegevusest, töötingimustest ja palgavõitlustest. Edaspidi tahab „Töölise Hääl“ luua tihedamat kontakti ka konjunktuurinstitutiidiga ja statistika keskbürooga, et töölisesse puutuvates küsimustes tuua täpsaid ja usaldatavaid andmeid. Ka soovib ja loodab ta lähedast koostööd tööliskojaga.

„Töölise Hääl“ tahab tihedat koostööd kõikide seniste ja uute kaastöölise ning tellijate-lugejatega.

Toimetus.

Sihid selgeks!

Kolmkümmend aastat ametiühingulist liikumist Eestis. See tähendab terve põlve tööd ja pingutusi.

Kogu selle pika töö ja vaeva tagajärjed? On need niisugused, mis meid rahuldavad?

Silmi kinni pigistamata mõnesuguste saavutuste suhtes, peame küll tunnistama, et Eesti ametiühingulise liikumise töötulemused võinuksid olla märksa suuremad. Liialdamatult öeldes tundub nii mõnes vanaski ametiühingus, nagu oleks alles eile tööle asutud.

Kui tahame, et nüüdsest peale saadaks ametiühingute tegevust suurem edu, siis tuleb senistele vigadele kart-

matult silma vaadata. Pettepildid tulevad paljastada ja puudused kõrvaldada. Ühtlasi aga ka kogu tööle luua kavalik kindel alus ja selged põhimõtted.

Kõigepealt on Eesti ametiühinguline liikumine senini alati vapralt olnud lahendamata rahvusvahelisi küsimusi ning tehtud eesti töölise heakäekäik olenevaks ülemaailmiste asjade kujunemisest. Eesti töölise igapäevane elukeskkond, oma rahvas ja oma riik, neid on tooniandvate ringkondade poolt püütud asetada niisugusesse valgusse, nagu ei läheks nende saatust töölisele mitte palju korda. öeldi: töölisel ei ole isamaad.

Lubatagu küsida: missugust otsekohest või kaudsetki kasu on olnud eesti töölisele ülemaailmlike ja n.-ü. igaviku asjade ajamisest? Kas on selle tõttu palgatase või elutingimused paranenud?

Paljujutlustatud kaugete sihtide teostumine — see on usu asi. Paljast usust ei saa aga kellegi kõht täis.

Sellepärast peab ka eesti ametiühinguline liikumine muutuma elulähedasemaks ja oma juured kinnitama oma kodumaa mulda ja oludesse. Enam senisest tuleb võidelda töölise elu- ja palgatingimuste eest oma koduriigis ning omaltki poolt kaasa aidata meie ühise isamaa heakäekäiguks. Sest oma riigi areng ja edu tähendab ka töölise kultuurilise ja majandusliku heaolu tõusu. Seda lihtsat tõsiasja on ammugi taibanud näiteks inglise ametiühinguline liikumine. Inglise tööline on eeskätt inglane, alles siis tööline.

Edasi on kogu eesti ametiühingulise liikumise kestel deklareeritud ametiühingulise tegevuse eemalhoidmist parteipoliitilisest tegevusest. Samal ajal on aga selle seisukoha kuulutajad sama põhimõtet järjekindlalt rikkunud. Nüüdsest peale peab parteipoliiti-

tika Eesti ametiühingulisest tegevusest olema välja pühitud jäädavalt ja lõplikult. Ametiühingute juhtimisele peavad pääsema tegelikud töölised, kes oma kutseküsimusi ja muresid tunnevad ning neid mõistavad lahendada kutseliikumise, mitte aga parteipoliitilise liikumise seisukohalt. Selleks on aga vaja uusi ja teguvõimsaid inimesi.

Kolmandaks — peab kogu ametiühinguline organisatsioon ja tegevus saama suurema kavakindluse ja koordinatsiooni. Kogu organisatsioonil olgu terviklik süsteem ning nii üksikorganisatsioonide kui ka Keskliidu tööd kandku kavakindel tegevuskava. Üheks eelduseks on kindlasti koostöö kõikide töölisorganisatsioonide ja asutuste vahel, ka ametiühingute ja äsjaavatud Tööliskoja vahel.

Nagu üksik inimene, nii ka iga ühiskondlik liikumine võib õppida kogemustest. Ühe või teise liikumise edu peitub selles, kas osatakse ja tahetakse õigel ajal õigeid järeldusi teha.

Eesti ametiühinguline liikumine on praegusel ajal ühe niisuguse küsimuse ette seatud. Ei ole kahtlust, et Eesti tööliskond suudab leida õige ja otstarbekohase tee.

Ametiühingute juhtivate tegelaste konverents.

Eestimaa Töölisühingute Keskliidu ajutise juhatuse poolt oli 8. oktoobriks Tallinna Ühisklubi ruumidesse kokku kutsutud keskliitu kuuluvate ametiühingute juhtivate tegelaste konverents, töölisorganiseerumise ümberkorraldamise ja tulevase töölispoliitika sihtjoonte selgitamiseks.

42-st Keskliitu kuuluvast ametiühingust oli esindatud 31: Eesti meremeeste ühing, Eesti raudteetöölise ühing, Eesti ehitus- ja puutöölise ühing, Eestimaa autojuhtide ja mototehnikute ühing, Tallinna tekstiiltöölise ühing, Tallinna nahatöölise ametiühisus, Eesti toidu- ja maitseainete töölise ametiühisus, Tallinna maalritöölise ametiühing, Tallinna kullasepatöölise ametiühing, Tartu nahatöölise

ühisus, ahjutöölise ühing, Eesti klaasipuhujate ühing, Tartu kivitöölise ühisus, Pärnu sadamatöölise ühisus, Narva kingseppade kutseühisus, Tallinna juukselõikajate äriteenijate ametiühisus, Tallinna äri-, kontori-, kantselei- ja koop.-teenijate kutseühing, Türi töölise ühing, 1. masseerijate-hygienistide ühing, Tartumaa ehitustöölise ühing, keskkütte ja veevärgi montööride ühing, Tartu toidu- ja maitseainete töölise ühing, Tartu metallitöölise ühisus, Tartu puutöölise ühing, üleriiklik korstnapühkijate kutseühing, Tallinna paberi- ja keemiatöölise ametiühisus, Viljandi töölise ühing, Narva-Jõesuu töölise üldühing, Tartu kammi- ja kunstsarvetöölise ühing, Eesti tekstiiltöölise ühingu

Tartu osakond ja Pärnu metallitöölise kutseühing. Külalistena võtsid konverentsist osa Tapa tööliseühingu, velskerite ühingu, rahvusliku tööliidu ja sotsiaalkindlustuse arendamise ühingu esindajad.

Konverentsil viibis veel propagandajuht H. Oidermaa, töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakonna direktor J. Sonin, vanem tööinspektor J. Põlupüü ja haigekassade tegelasi.

Konverentsi avas Töölisühingute Keskliidu esimees K. Kadak: „Tänane koosolek oli vajalik selguse loomiseks neis küsimusis, mis meid kõiki praegu huvitab: ühelt poolt on vaja selgitada tööliskonna ja valitsuse vahekordi ja teiselt poolt muretseda selgust ametiühingute ja keskliidu vahel. Selle sooviga pöördus juhatus meie auväärt valitsuseliikmete poole ja palus neilt sellekohaseid ettekandeid, mida viimased meile ka lahkesti lubasid.“

Avamisele järgnes peaministri ase-täitja K. Eenpalu kõne, milles ta selgitas kõige pealt neid põhjusi, miks ta sisekaitse ülemana oli sunnitud ette võtma sammu Töölisühingute Keskliidu ajutise juhatuse määramiseks ja otsuse tegemiseks ametiühingute ümberkorralduse asjus: Töölisühingute liikumise mõnes osas on tekkinud meeoleolu, nagu oleks astunud samm tähendatud mingit vaenulikku akti meie ametiühingulisele liikumisele ja kogu Eesti tööliskonnale. Selliseid arvamisi on mitmel pool levitatud. Võin päris kindlasti öelda, et kui valitsus oleks asunud seisukohale, et meil tuleks võitlusse astuda Eesti tööliskonnaga ja tema ametiühinguliste korraldustega, siis meie oleksime valinud hoopis teised teed.

Meie kõik mäletame, kuidas varematel, nimelt parlamendi aegadel, tekkisid sekeldused valitsuse ja töölisühingute vahel. Mäletame, kuidas tol korral valitsus, nimelt siseminister oli sunnitud reageerima nii, et määras ametiühingud sulgemisele. Mul tuli tol korral seista asja juures. Mul oli valus seda operatsiooni toimetada, aga teha ei olnud midagi, sest meie ametiühinguline liikumine oli sattunud niisuguste mõjutuste alla, mida meie oma riikliku tervikluse seisukohalt ei saanud luba-

tavaks pidada. Parlamendipäevil üldse oldi sunnitud talitama palju järsumal viisil, sest valitsusvõim kui ka valitsemisviisid olid teissugused. Teame väga hästi, kuidas valitsusvõim kujunes selliseks, et ta võis elu ainult pealt vaadata, ilma et ta oleks olnud elu täielik juhtija. Valitsus oli rohkem nagu öövaht. Ja kui siis kuskil häda lahti läks, mis siis muud üle jäi, kui politsei. Politsei astus vahele ja oli sunnitud tihti protsesse tõstma suure hulga inimeste vastu. Sarnane olukord ei ole aga kiidetav Eesti rahva ega Eesti tööliskonna seisukohalt.

Eesti valitsemise praegusel ajastul võiksimel samasuguseid abinõusid tarvitada veel suuremal määral, kuid praegu ei taheta laskuda niisugustele teedele, sest on sügav vahe praeguse ja parlamendiajastu vahel. Kui ollakse vahel sunnitud mõnda järsumat sammu astuma, siis ainult äärmistel juhtudel. Praegu valitsus peab töötama kogu rahvaga, kõigi ta kihtide ja osadega. Ta peab kõige lähemas kontaktis seisma ja koos töötama nii põllupidajatega kui ka töolistega, kaupmeeste kui ka töösturitega, haritlastega kui ka kõigi nendega, kes moodustavad meie rahva kui terviku. Valitsuse lähemaks sihiks on leida ühist arusaamist, valitseda nii, et oleks vähem põhjusi vaheleastumiseks karmide abinõudega. Ja kui on võimalik nii toime tulla, miks peaksimegi siis laskuma äärmistesse abinõudesse.

Missugused on meie seisukohad töölisele lähemal korraldamisel? Meie tahame muuta ametiühingulise liikumise kindlaks ja tugevaks, et see nii riigi kui ka rahva ühises tegevuses ei esineks vaenuliku osana. Ei oli saladuseks, et nii tööliskonna juhtimise kui ka tööliskonna omaabi korraldamise alal ei ole olnud solidariteeti rahva muude osade tegevusega. Ei ole silma paistnud ühist arusaamist ega vastastikküsimust. Meil on võetud töölisi ühes nende ametiühingulise organisatsiooniga kui vaenulikku elementi, kes end on rakendanud võitluseks meie rahva muu osa ja riikliku keha vastu ja kelle tegevusse on segunenud piiritaguseid võõraid mõttekäike, ükskõik kas idast või läänest. Tööliskonna ene-

sekorraldusele on harjutud vaatama kui kõige selle lõhkujale ja ründajale, mida Eesti rahvas kümnete sajandite kestel on kokku kannud. Niisugune mõtteviis ei ole tundmata ka tööliskonnale ja ta on seda võtnud tema vastu sihitud vaenuavaldusena ning reageerinud sellele vastaval viisil.

Mul on juhus olnud viimastel aegadel esineda suurtel tööliskoosolekutel kahes-kolmes kohas ja mulle on töölistes öelnud — meie ei taha, et meist kõneldakse kui vaenulikust elemendist eesti rahva keskel, et meile vaadatakse kui võõrkehale Eesti rahvustervikus, kui vaenulikule ollusele Eesti riigis.

Tööliskonna ja rahva muu osade vahekorras peab sündima muudatus.

Pea siia juurde märkima, et kui Eesti tööliskonda ei oleks omal ajal korraldatud meile võõra ideoloogia ja vaimu alusel, ta seisaks nüüd palju suuremate tulemuste ja tagajärgede juures. Meie tööliskond on aga pidanud aegade jooksul maid jagama küll sotsialistliku, küll kommunistliku juhtimise radadel. Viimastel aastatel teda oldi kallutamast koguni fašistlik-vapslikku sõiduvette.

Neil võõrastel radadel käimine on tekitanud suurt valvelolekut Eesti tööliskonna juhtimise vastu, on põhjustanud surveabinõude varukshoidmist, on loonud meeleolu, kus valdavam osa Eesti avalikust arvamisest on jäänud külmaks Eesti tööliskonna püüetele ja ei ole kaasa löönud seal, kus oleks tarvis olnud kaasa lüüa töö ja kapitali vahelises võitluses.

Võitlust tuleb korraldada samadel põhimõtetel ja alustel, millele on rajatud Eesti riik ja mis tahavad ka tulevikus jääda meie riigi alusteks. Kasutades vabadust ja neid võitlusvahendeid, mis antud kätte seadusega, võidakse saada palju suuremaid tulemusi ja tagajärgi, kui niisugustel juhtudel, kus tööliskond laskuks võõrastele teedele ja annaks end väljaspoolt impoorteeritud ideede juhtimisele. Kui meie tahame kõnelda ametiühingulise tegevuse vabadusest, töö ja kapitali vahelise võitluse vabadusest, üksikute seltskonna kihtide või osade vastastikuse võitluse vabadusest, siis võime selle juures mõelda ainult olukorda, kus sel-

le võitluse alused on ühed ja samad. See tähendab — ühed ja samad kõigi meie teiste kihtidega, kus meie tunnustame eestlust ja rahva eesmärke ühiseks aluseks.

Seniöeldust kokkuvõtet tehes, pean veel kord tähendama: E. Töölisühingute Keskliidu juhatusel tehtud otsus ei ole juhitud vaenust Eesti töölisliikumise ega tööliskonna korraldamise vastu. Sellega ei ole mõeldud, nagu peaks kaduma Eesti ametiühinguline liikumine, Vabariigi valitsus ei pea end ühegi kihi valitsuseks. Ta ei ole ei kodanluse ega tööliste, ei kapitalistide ega töövõtjate valitsus. Vabariigi valitsus on oma rahva sotsiaalne valitsus. Valitsus peab kaasa aitama, et meie rahvas ennast võiks korraldada neil alustel, mis ühised meile kõigile. On sellepärast arusaadav, et nii sisekaitse ülem kui ka kogu vabariigi valitsus ei saa töölisküsimustesse puutuvas asjus astuda samme, mis tahaksid järsku pööret ja muudatust sünnitada. Valitsus ei saa juhitud olla tööliskonna kui ühe Eesti rahva osa vastasest, vaenulikust tundest, ta tegutseb meie rahva ühise rakendamise suunas.

Töölisühingute Keskliidu praegune juhatus, keda ma palusin pikkade läbirääkimiste järele võtta enesele see koorem, on ajutine juhatus. See juhatus ei ole ei minu ega valitsuse käsilane. See juhatus töötab ilma mõjutusteta oma parema südametunnistuse järele ja korraldab asja edasi. Niipea kui ametiühinguline liikumine on võtnud endale korrapäraselt uuendatud kuju, võidakse tulla vabalt kokku uuendatud alustel ja valida uus juhatus. Meil ei ole tahtmist olnud luua töölisorganisatsioon sarnasel kujul, nagu see on sündinud mõnes teises riigis, kus tööliskonnale määratakse juhid, Arvan, et seda ei ole vaja ja oleme kindlad, et Eesti tööliskond võtab revideerimisele oma meelsuse. Senistes arusaamistes peab kindlasti tulema pööre, tööliskond peab tundma end kogu meie ühise rahvapere liikmena, ilma et oleks tarvis võtta kasutamisele neid abinõusid, mis viimasel ajal on tarvitusele tulnud paljudes maades. Meil ei ole neid sihte. Need ajad, kus olime vastastikku or-

ganiseeritud nõnda, et meie ühised riikliku võitluse laulud ei mahtunud meie suhu, jäävad nüüd eemale. Need ajad ei tohi enam tagasi tulla, kus oma ühisele võitluslipule vaatasime kui kodanluse võitluslipule. See lipp on ja jääb ka tööliste võitluslipuks, ta jääb üheks ja samaks meile kõigile.

See kõik on öeldud otsekohe ja puhata südametunnistusega ja palun seda ka samasuguselt vastu võtta. Kinnitan veel kord, meie ei taha käia neid radasid, mida sammuvad teised, autoritaarsed riigid. Rajame ise endale tee, mille kaudu läheme vastu rahvavalitsusliku võimu korraldamisele. Selles ühises võitluses peame üksteist usaldama. Kui meie ei taha saada oma tuleviku ärandajaiks, siis peame sammuma ja lööma koos.“ (Kiiduavaldused).

Järgnevalt kõneles sotsiaalmi-
nister **O. Kask** meie ametiühingute
ümberkorraldamisest: „Meie majan-
duseelu on näidanud tõusu. Järjekind-
la majanduspoliitika tõttu oleme sat-
tunud tõusuradadele ja olukorda, kus
on isegi tekkinud oskustööstest puu-
dus.

Meie ühiskondlikus elus on parata-
matuid vastolusid ja ka tulevikus jätkub võitlus kapitali ja töö vahel. Kui tahame edasi minna tõusurada, tuleb rakendada töösse kapitali, eeskätt meie omakapitali selleks, et korraldada töö-
võimalusi ja loovat tegevust. Peame võimaldama kapitalile loomuliku kasu-
protsendi, kuid kapitali peab praegusel ajal olema reguleeritud ja riikliku kontrolli all. See tingib tööorganisat-
siooni, töökorraldust, ja siin on tarvi-
lik ühiskonna huvides lahendada kind-
lal kujul töö ja kapitali vahekorrad. Sellest oleneb meie töökaitse ja üldse meie sotsiaalpoliitika.

Meie auväärt riigijuht on deklareeri-
nud ja rahvas on otsustanud käia uut
rada riigi ümberkorraldamises, kus-
juures peame jõudma tasakaalustatud
demokraatiale. Meie ei lähe oma riigi-
elu korraldamises fašistlikku teed, vaid
korraldame oma riigi kindlatel demo-
kraatlikkudel alustel. Sellest lähteko-
hast asume ka oma ametiühingulise
liikumise korraldamise juurde. Meil on
töölispoliitikas ja töölisasutuste korral-
damisel sündinud suur murrang. Suur

saavutus on juba see, et lähemal ajal
võib kokku astuda töölistkoda.
Tööliskoda ei ole veel täielik ja omab
ajutise iseloomu, kuna ta liikmeskonda
kuuluvad esialgu ainult tööstustöölised.
Kuid hiljem on võimalik juurde tõm-
mata ka teisi tööliste liike.

Tööliskojale kuulub rida tähtsaid
funktsioone ja tema ülesanne on töö-
liskonna huvide kaitsmine.

Kuid töölistkoja ellukutsumine ei tä-
henda ametiühingulise organi-
seerumise äralangemist. Ametiühingu-
tele jäävad täita oma eriülesanded.
Kui ametiühingud õigel alusel organi-
seeritud, võivad nad palju kaasa aidata
tööliste kollektiivnõuete läbiviimiseks
majandusliku elu korraldamisel. Meil
kahjuks ametiühingute keskliit oli kal-
dunud teisele teele. Need, kes teavad
revideerimise tulemusi ja seda, mis
seal avastati, neile on selge, et oli tar-
vilik vahelesegamine ja juurdeastu-
mine.

Paljudes on valitsenud umbusk tu-
levaste kavatsuste suhtes, samuti on
loomulikult oodatud põnevuse ja pine-
vusega, kuidas korraldatakse ameti-
ühinguline liikumine Eestis ja milleni
see välja arendatakse. Olen koos oma
ametkonna juhtivate inimestega pike-
malt tutvunud kõigi nende materjalide-
ga, mis puudutavad ametiühingulist
korraldust teistes riikides, et saada
eeskuju, kuidas tuleks organiseerida
riiklike ja töölistkonna huvide kohaselt
ametiühinguline liikumine Eestis. Üt-
len kindlasti: ametiühingulist liikumist
ei korraldata fašistlikkudel printsiipi-
del, vaid vabade ametiühingute põhi-
mõtte alusel. Uus kutseühingute sea-
dus puudutab tööliste, kui ka tööand-
jate kutseühingute korraldamist Ees-
tis. Ümbermoodustada tulevad ka töö-
andjate kutseühingud, sest need ei te-
gutse sugugi neil põhialustel, nagu
näeme Öhtu-Euroopa riikides.

Kutseühing — see on ikka ameti-
ühingulise liikumise põhimõte olnud —
peab seisma väljaspool poliitikat. Nen-
de ülesanne on tegutseda oma liikmete
kaitsjana nende kutse alal. Kutseühin-
gud tulevad organiseerida nii, et iga
ühing sisaldaks liikmeskonna, kelle
liikmed kõik töötaksid ühel ja samal
kutsealal. Meil on aga praegu ameti-

ühingute juhatustes sääraseid liikmeid, kes ei kuulu üldse vastavale ametialale. Nii et kutseühingute seaduse aluseks on ametiühingute vaba organiseerimise põhimõte, kuid sellejuures tuleb teostada riiklikku kontrolli. Kutseühingud oma organites ja oma korraldustes alluvad kontrollile ja järelevalvele.

Seaduseelnõu tehnilistesse üksikasjadesse ma ei hakka tungima, kuid võin öelda, et mõnes ajalehes oli täiesti vääriti kirjutatud, nagu kuuluksid kõik ametiühingute sekretärid kinnitamisele. Seda ei ole ette nähtud. Lähemal ajal anname seaduse ja loomulik, et nii keskliit kui ka ametiühingud tulevad ümber korraldada uue seaduse nõuetele. On selge, et ümberkorraldamine nõuab mõni kuu aega, et vastavalt uuele seadusele tulevad revideerida põhikirjad ja vastavalt ümber registreerida. Sel teel saame ametiühingud uuel alusel, mis vastavad tõeliste ametiühingute põhimõtetele, ning selle järele on võimalik valida keskliit ja moodustada see ametiühingute soovi kohaselt.

Eesti ametiühinguline liikumine saab käesoleval aastal 30-aastaseks, nii et tänavu on teatud mõttes juubeli-aasta. 30 aastat tagasi asutati Eesti esimene ametiühing. Kui võtta seda teed, mida mööda ametiühingutel selle aja jooksul on tulnud käia, siis on see päris Kalgata tee olnud. Tuletame meelde riigi algupäevilt kõiki neid teravaid võitlusi ametiühinguis, neid poliitilisi võitlusi, mis on nõudnud riigivõimu vahelesegamist. See sisemine võitlus on töölistele palju kahju teinud. Ametiühinguline liikumine ei ole meil saanud jõuda nii kaugele kui teistes demokraatlikkudes maades, näiteks Inglismaal. Ma tooniks just Inglismaad, sest sealt võib eeskujuga võtta, kuna seal on kujunenud tugevad ametiühingud, kes on tõesti tööliste huvide kaitsjad ja kes on sealjuures eeskätt just rahvuslikud. Ja nad jäävad kindlalt oma põhimõtete juurde. Nad on aastakümneid ja sadu tööliste huvide eest võidelnud, on tööliste huvide sotsiaalseaduste andmise juures kaitsnud ja palju kätte saanud. Siit peaksime meie palju õppima. Ka meil oleks palju korraldada ja palju sisemiselt ümber mõelda. Tuleb kaasa

aidata, et saaksime tulevikus ametiühingud, mis töötaksid ametiühingute põhimõtte alusel ja jätaksid kõrvale parteipoliitilise võitluse, mis on ainult kahju toonud Eesti töölistele.

Ametiühingute korraldus eeldab ka palgaolude parandamise kollektiivseid nõudmisi. On selge, et töölistel, kui nad kuuluvad ametiühingusse, võivad kaaluda maksvaid tasusid ja siin ette võtta algatusi ja soovitada läbi viia palgaparandamisi. Ka streigi korral ja töötülide lahendamisel on ametiühingutel suur ja tasakaalukas osa täita. Meie omas riigis ei või lubada, kus välispädi on olemas väliskaubanduse piiramised, kus on sisseveo piiramised riikide vahel, kus ei ole vabamajanduslikku elu, kus on kapitali kontroll riigi poolt, kus tööstustel võimaldatakse kontingentide alusel väljavedu, — meie ei saa lubada absoluutset streigivabadust, vaid streigiõigus peab reguleeritud olema. Kuid niikaua kui on raskusi, et võidelda riigile turgusid, võidelda paremaid võimalusi kaupade turustamiseks, kus on piiratud riikidevaheline vaba läbikäimine, on selge, et riik siseelus ei või lubada suuri vapustusi. Neil põhjustel peab reguleeritud olema töötülide lahendamine lepitusprotseduuri abil.

Paljud on aru saanud, nagu oleks see tööliste õiguste kitsendamine, kui anti seadus, et tööinspektor peab koosoleku tööliste nõudel kokku kutsuma, milleks tuli muuta tööstuslikkude käitiste töölistekonna asutiste seaduse § 44. See muudeti nii, et kui 25% töolistest esitavad nõudmise koosoleku kokkukutsumiseks, siis ei tee seda enam tööandja, vaid tööinspektor, kes 2 nädala jooksul peab koosoleku kokku kutsuma. Paljudes tööstustes vaadatakse umbusklikult töölisvanematele ja tehakse takistusi nende valimiseks, kuid selle parandusega on antud võimalus töölistele ka neis käitistes tööinspektori kaudu koosoleku kokku kutsuda töölisvanema valimiseks.

Meil on tarvis suurt ja pidevat tööd, et suuremaid saavutusi kätte saada ja suuremaid korraldusi maksuma panna ka sotsiaalse heakorra tõstmiseks. Siin on ees väga tõsised reformid. Ma ei anna täna mingit lubadust. Olen aga ju-

ba öelnud Narva töölistele, kui nad minu juures käisid, et väga tähtis ja suur reform on tööliste vanaduse, invaliidsuse ja järeljäänute kindlustamise seadus. Ma ei saa lubada, et see homme või ülehommene tuleb, kuid tema valmistamise esimene järk on lõpetatud. Teesid ja kalkulatsioonid on vabariigi valitsuse poolt antud ministeeriumidevahelisse komisjoni, kes need üksikajalikul läbi vaatab. See võtab kahtlemata aega, sest see on suurim sotsiaalseadus, mis seni on Eestis kavetatud. Soomes on kaks ja pool aastat töötatud sama seaduse kallal. Soomlased on palju jõukamad kui meie ja siiski nad pole saanud seda seadust veel ellu viia.

Teine väga suur ja tähtis reform on haigekassade ja haigusekindlustamise küsimuse lahendamise. Haiguskindlustamise seadust on meil 20 aasta jooksul mitmes riigikogus katsutud anda, aga ikka on ta kahjuks läbi kukkunud. Selle üle on palju vaidlusi olnud ka haigekassades enestes. See tööliste omaabi korraldus on nii tähtis, et siin poliitilist võitlust ei või tulla. Ja meil on praegu just haigekassade seaduse maksmapanemine laiemal alusel kui seni ja vastava ühise haigekassade liidu korraldus tarvilik ligemas tulevikus läbi viia. Praegu Tallinna haigekassa ei ole liidus. Ja siin tahan mina sotsiaalministrina aluseks võtta peajoontes just Tšehhoslovakkia põhimõtte haigekassade korraldamise juures.

Kuid terve rida on korraldusi ees sotsiaalministeeriumis ka puht praktilisel alal. Hiljuti võtsime vastu tööinspektiooni uue seaduse. Tööinspektioon peab valvama ja kaitsma tööliste huve. Töötulide juures on ta erapooletu lepitaja poolte vahel.

Lõpuks tähendan veel järgmisele: meil oleks tarvis otstarbekamaid ja lahedamaid tööruume võimaldada meie ametiühingutele ja töölistekojale. Siin on riigivanema poolt päevakorraks võetud töölistemaja ehitamise küsimus. See küsimus vajab lähemat selgitamist ja seda ka tööliste esindajatega, et saada selgusele, kuidas on seda parem läbi viia, missugusel alusel sihtasutus luua.

Võib-olla on võimalik ka kokku leppida senise sihtasutuse „Tallinna rahvamajaga“. Et ehitada uus töölistemaja Tallinna, kus meie tööstuse keskus, ametiühingud ja töölisorganisatsioonid, et need saaksid tegutsemiseks vastavaid ruume, on kõigiti tervitatav. Kuid ma tahaksin rohkem öelda. Minu soov on, et mitte ükski pealinnas, vaid ka Tartus, Pärnus, Narvas, Viljandis tuleksid ruumid muretseda töölisorganisatsioonidele. Siin peab riigivõim ja omavalitsus ruumide muretselisel ja korraldamisel abiks olema, kuigi otsekohe töölistemaja ei ole võimalik rajada.

Need oleksid õieti üksikud katkeliised mõtted, mida oma kohuseks lugesin ette tuua meie töölisorganisatsioonide ümberkorraldamisel, samuti üksikud sammud, missugused ette võetakse meie sotsiaalpoliitikas ja missugused reformid sel alal kavatakse läbi viia.

Kuigi mõnelt poolt sihilikult on töötatud teises suunas, püüdes tekitada umbusalduse õhkkonda, siiski on selge, et siin on valitav üks rada, minna kaasa ja luua usalduslik õhkkond, milles saaksime ühiselt töötada. Meie oleme täna seda avalikult öelnud ja kutsume teid kõiki sellele usalduslikule koostööle. Kui seda kõigekülgselt kaalutakse, siis usun, leitakse ka üksmeelselt, et siin talitatakse riigi ja tööliste huvides“ (Kiiduavaldused).

Kolmandana kõneles E. T. Keskkliidu esimees **K. Kadak** Keskkliidu lähema-aastaste töökavatsustest, kes ütles kokkuvõttes järgmist: „Teie, kes tulnud käesolevale konverentsile, olete need, kes Eesti tööliikumisele kõige tihedamalt ja kõige suurema huviga kaasa elanud. Olete kasvanud ja arenenud ühes oma ühingutega.

Kuid peale otsekoheste töölistegelaste on ametiühingulise liikumise ümber keerlemas ja tiirlemas olnud, nagu kärbsed mee ümber, veel teistsuguseid tegelasi, kes ei ole olnud vastavad kutsealased inimesed, vaid kes on liikunud teiste huvidega.

Ametiühingute juhtimisele peavad aga pääsema töölistes ise ja mitte poliitilised tegelased, juhtkond, kes välja kasvanud tööliste ridadest, tulnud treipinkide tagant või muudelt tööaladelt — need mõistavad kõige paremini töö-

liste hädasid ja muresid, mõistavad ka kõige paremini leida abinõusid tööliste olukorra parandamiseks. Sellepärast on üheks hüüdsõnaks, et edaspidi peavad ametiühingute keskliidu juhtimist teostama ka ametiühingud ja tegelikud tööliselised ise. Sellega on teostatud kõige parem järelevalve ja kontroll ametiühingute keskliidu kohta. Ma mõtlen kontrolli nii majandusliku külje kui kogu tegevuse suhtes.

Senist keskliidu tegevust üle võttes ajutine Keskliidu juhatus sattus kurva pildi ette. Arvepidamine ja asjaajamine oli kõike muud, mitte aga niisugune, mis oleks endisele Keskliidu nimele au teinud. Ülevaate tegi sotsiaalministeeriumi pearaamatupidaja ja siis selgus varade seis ja olukord: praegu on Eestimaa tööliste keskliidul tasumata arveid üle 200.000 sendi suuruses, kuna keskjuhatus meile üle andis ainult 68 senti. Praegu on olukord nii, et kui võtame kokku keskliidu varandused, siis on ta pankrotis. Seepärast on tarvilik majapidamises paremat kontrolli teostada.

Süsteematilist arvepidamist juhatusel ei ole olnud, on olemas ainult kronoloogilised kassa- ja inventariraamatud, kuna raamatud, kus leiduksid üksikasjalikumad andmed Keskliidu tulude, kulude, antud laenude, avansside, üleminevate summade, võlausaldajate, võlglaste jne. kohta puuduvad üldse. Üldiselt väärivad arvepidamise seisukorra puudustena märkimist järgmised nähtused: arvepidamise, kviiitungite ja orderite raamatud on juhatusel poolt registreerimata ja nendes leiduvate lehtede arv üles tähendamata, milline asjaolu võimaldab üksikute lehtede väljarebimist ja raamatute vahetamist uutega. Samuti ei ole kõik varalised väärtused varade raamatusse kantud. Arvetel ja dokumentidel, millele järele on soetatud materjaalseid varasid, puuduvad märkmed nende varade vastuvõtmise kohta. Tempelmaksustamisele kuuluvad dokumendid on tempelmaksustamata. Arvepidamise dokumentidest nähtub, et Keskliidu juhatusel poolt on käesoleval aastal laiali saadetud suurel arvul korjanduslehti. Puuduvad andmed selle kohta, et Keskliidus oleksid lehesaajad registreeritud. Samu-

ti puuduvad kassaraamatus andmed vastuvõtmise ja väljamaksmise kohta. Nii võime tähele panna tööliste rahadega täielist taskust taskusse asjaajamist, mida ei saa õigeks tunnistada.

Peale selle peab veel tähendama, et endisel juhatusel ei olnud uuele juhatusel üle anda „Tööliste Hääle“ tellijate nimestikku, ja meie seisame nüüd olukorra juures, kus „Tööliste Hääle“ tellijaile ei saa koraldada lehe edasisatmist. Seda nimestikku oleme nõudnud tagantjärele mitu korda, kuid vastuseks oleme saanud, et nemad ei tea midagi. Olukord on nüüd selline, et tellijad peavad ilmuvatest numbritest ilma jääma. Ainuüksi see pilt, mis selgub arvepidamisest, oleks olnud täitsa küllaldane ja põhjendatud, et endise Keskliidu juhatusel oleks olnud hoolitseda selle eest, et see hoolitseda. Selline on pilt endisest juhatusel.

Kuidas on olukord uue juhatusel? Täna meie seisame siin koos, ühelt poolt ajutine juhatus, teiselt poolt ametiühingute tegelased, ja meie ei tea üksteise kohta öelda, mida mõtleme ja mida kavatsime. On loomulik, et ükski vahekord, ega ükski usaldus ei saa tekkida ühe päevaga või üle öö. Seepärast on loomulik, et vaadatakse kahtleva pilguga praegusele ajutisele juhatusel ja jäädakse äraootavale seisukohale. Seepärast palun, antagu Keskliidu ajutisele juhatusel aega, et näidata, kuhu ta minna soovib ja mida ta tahab.

Tahaks lühidates sõnades tutvustada neid kavatsusi, mis Keskliidu juhatusel Keskliidu tulevases tegevuses enesele aluseks tahab seada. Kõigepealt organiseerimise küsimused. Keskliidu praegune juhatus seab oma tegevuse aluseks põhimõtte, et Eesti ametiühingud, nii nagu nad on aastate ja aastakümnete jooksul kujunenud, peavad püsima jääma. Keskliidu juhatus tahab igateviisi hoolt kanda selle eest, et ametiühingute liikmete arv kasvaks, et kasvaks ametiühingute majanduslik jõukus, et kasvaks ametiühingute kassad, sest see on kogu ametiühingulise tegevuse aluseks. Keskliidu juhatusel sooviks on seniste ametiühingute tegevust igal viisil süvendada ja jätkata, ja tahab asuda neil tööaladel, kus

ametühingud praegu puuduvad, uute ametühingute asutamisele, kus selleks vajadus on. Eriti tahab Keskliidu juhatus suurt tähelepanu pöörata meie pealekasvava tööliskonna kasvatamisele ja arendamisele.

Teine ametühingulise tegevuse oluline ja õieti peaküsimus on palgaolude küsimus. Ei ole enam ametühingutel mõtet, kui neilt ära võetakse palgaolude eest võitlemise võimalus. Kogu ametühingulise liikumise mõte seisab tööliste majandusliku ja kultuurilise olukorra parandamises. Ametühingud ei ole laulu- ja mänguseltsid, vaid nad on selleks, et tööliste majanduslikke ja sotsiaalsete huvide eest võidelda. See pärast keskliidu ajutine juhatus seda küsimust arutades jõudis seisukohale, et Eesti ametühingud peavad sinna jõudma, kus nad saavad vabalt tegutseda palgavõitluse korraldajaina. Kollektiivlepingute küsimus on sellega tihedalt seotud. Meie näeksime, et kollektiivlepingud sõlmitaks tööliste ja ametühingute vahel, nagu see kultuurilistes maades on teostatud.

Üheks kaasaskäivaks nähteks on töbörside koondamine ja toomine ametühingute juurde. Ametühingute liikmed teavad ise kõige paremini, kuhu töölisi juhtida, kes vajab tööd jne. See pärast on loomulik, et vastava kutseala inimeste jagamine tööstuste ja käitiste vahel sünniks ametühingute kaudu.

Kerkib küsimus, kas praegusel korral on võimalik palkade tõstmisele asuda. Juhatus asub seisukohal, et nii mõnelgi tööalal, nii mõneski tööstusharus on tööliste palgad lubamata madalad. Nende palkade tõstmisele tuleb asuda. Kuidas seda teha? Üheks abinõuks, mis keskliidu juhatus tarviliuks peab, on see, et tööstuste ja käitiste kohta seatakse sisse sisuline riiklik kontroll, kontroll selles mõttes, et kindlaks teha, kui suur on ühe või teise käitise kandevõime, kui palju üks või teine tööharu suudab erapooletult hinnates töölistele palkasid maksta ja et sellele vastavalt palk ka tõstmisele tuleks. Siin on tihe tarvidus koostööks ametühingute ja valitsusasutuste vahel, ametühingute keskliidu, tööliskoja, sotsiaalministeeriumi

ning majandusministeeriumi vahel. Meil on viimasel ajal väga sagedasti palgavõitlused sel teel läbi viidud, et lepituskomisjoni otsusega on palgad tõstetud. Kuid kui elukallidus jällegi tõuseb ja tööliste reaalpalk endiseks jääb või kahanebki, mis on siis niisugusest võitlusest kasu. Abiks peavad tulema valitsusasutused. Ka riigivalitsus peab kaasa aitama, et tööliste palga tõeline tõus teoks saaks. Õieti peaks meie tööstusharude kohta tähendama, et mitmel alal tööstuskulud kunstlikult suurematena näidatakse. Neisse küsimustesse peab süvenema, neid asju peavad tegema ametühingud ja valitsusasutused ning peavad välja selgitama tööstuste tõelised kulud. Eriti peab ütleva, et viimasel ajal tööstuse administratsiooni kulud suureks on kasvanud ja mõnikord lubamata suurtena näidatakse.

Teine tähtis küsimus on väliskapitali küsimus. Väliskapital on majandusliku elu käimapanemiseks väga tarvilik, kuid ka siin peame hoidma ja seadma selle kapitali teatud kontrolli alla, et see ei muutuks meie rahvale kahjulikuks ega koormavaks, nii öelda röövkapitaliks. Ametühingute kohuseks on siin kontrolli pidada ja näidata, kas vahele tuleb astuda.

Edasi on teada, et meil töötavad välismaalased mitmesugustel aladel tööstustes, nad töötavad spetsialistidena ja on sellega monopoliseerinud omale teatud teenistuskohad. Isegi nii kaugele on mindud, et ka noored tuuakse välismaalt ja neile antakse tööd, kuna eestlane jäetakse kõrvale. Sarnane nähe on ebaloomulik ja selle vastu tuleb kõigi abinõudega võidelda. Samuti asub ametühingute keskkliit seisukohal, et välistööliste sissetoomine meile ei ole tarvilik. Tööstusringkonnad võib-olla asuvad siin küll teisel seisukohal, kuid meie arvates ei saa sii kaht seisukohta olla.

Samuti rõhutab keskliidu juhatus tarvidust kiiresti ellu viia vanaduse ja invaliidisuse vastu kindlustamise seadus. Sotsiaalminister selgitas siin, kui kaugele selles küsimuses on jõutud. Meie tahaksime, et see ettevalmistuse aeg lüheneks, et töö kiireneks, et seadus pea maksuma pandaks, nii et

meie varsti selle seaduse tulemusi võiksimise maitsta.

Ühenduses palgavõitlusega tahaksin tähelepanu juhtida laste abiraha seaduse küsimusele. Laste abiraha seadus on küll päevakorral olnud, aga see on jälle ära kadunud. Ametühingute keskliit tahab hoolt kanda, et see seadus jälle päevakorda võetakse ja läbi viidakse. Selle seadusprojekti järgi, mis liikvel oli, saaksid kõik tööstuslikes käitistes töötavad töölised lisaks oma päevapalgale teatud lisatasu laste arvu järgi. Seaduses oli nähtud ette, et lisaks päevapalgale saaks iga tööline esimese lapse pealt 25 senti, teise lapse pealt 30 senti, kolmanda lapse pealt 40 senti jne.

Et seda lisatasu oleks võimalik maksta, selleks on vaja vastavat kapitali ja kassat, kusjuures selle kassa tuludena tuleksid arvestamisele eeskätt ettevõtjad ja teisest küljest riik. Laste abiraha seadus ei ole üksi tööliste seisukohalt tähtis, vaid see on igale arusaajale inimesele selge, et see on tähtis kogu rahva olemasolu seisukohalt. Siin võib aga tekkida küsimus, et sel puhul ettevõtjad hakkaksid suhtuma eitavalt perekonnainimestesse teenistusse võtmisel. Seda on aga võimalik ses mõttes lahendada, et ettevõtja maksaks ainult selle järgi, kui palju ta käitises üldse töölisi töötamas.

Laste hoolekande ja laste tervishoiu küsimuses tahab keskliit igatepidi kaasa aidata. Seda ei ole seniajani töölisorganisatsioonid teinud. Meie teame väga hästi missugustes oludes ja tingimustes linna- ja töölislapsed eriti suvel viibima peavad, ja teame, et seltskondlikud organisatsioonid ja lastekaitse ühing on püüdnud võimalust mööda kõik teha, mis vähegi võimalik.

Keskliidu arvamine on, et kui ametiühingud siin kaasa aitavad, kes tunnevad ametiühingute liikmete ja nende perekondade olukorda, siis võib selles küsimuses paljugi korda saata.

Edasi peab keskliit tarvilikuks, et asutataks senisest suuremal arvul lasteaedu ja lastesõimi, et sel ajal, kus isad-emad tegevuses, oleks võimalik lapsi paigutada järelevalve alla, et noored inimesed mitte ei jääks juhusliku

elemendi ja juhuslikkude mõjutuste alla.

Edasi on suuremaks küsimuseks töölismajade ja töölisorganisatsioonide ruumide küsimus. Tallinnas näiteks puudub ametühingutel suurem saal, ei ole koosolekute ruumi, kus suuri koosolekuid saaks ära pidada. Töölismajade suhtes tuleks välja töötada mitme aasta peale ette kindel kava ja vajaduse järjekorras töölismaju ehitama hakata linnades ja tööstuskeskkohtades, ning kogu ruumide muretsemine süstemaatiliselt läbi viia.

Meie tööliste korterite olud linnades ja paljude tööstuste juures ei ole kadestamise väärt. Meil peaks leitama vajalikke kapitale ja võimalusi riigi ja omavalitsuste poolt, et võiksid tekkida sellekohased ehitusühingud, et ka töölised võiksid luua endile omaette kodu, omaette peavarju.

Suure tähenduse anname ka tööliskooperatiividele, et tekiks tööliste majanduse alal oma ühingud, kes korraldaksid tarvitajatele kaupade ostmist ja müümist. Siin tuleks töötada koos ETK-ga. Ja võib olla sealpoolsel instrueerimisel ja ettevõtmisel see asi liikuma hakkaks ja sealt edu loota võib.

Talviseks perioodiks, kus osalise töötaoluga tegemist on, kui ka sellelt seisukohalt välja minnes, et iga üks ei saa kodus sööki valmistada, võiks korraldada töölisrajoonides toiduvalmistamise punktid ja odavahinnalised söögisaalid. Sel teel oleks võimalus töölistel endid korralikult toita.

Edasi tahab keskliit selle eest hoolitseda, et raadio ringhäälingu ettekandeis, tema eeskavalises osas pühendatakse tähelepanu sellele osale, mis huvitab töolist ja mis tema igapäevastes küsimustes on tarvilik ja tähtis. Kuid mitte üksi eeskava küsimus, vaid tähtis on ka võimalus seda kava kuulata. Siin peaks riik appi tulema, et töölistele ametiühingute kaudu oleks võimalik soetada odavamaid ja korralikumaid vastuvõtu aparate, mis kuulamise mõnusaks ja võimalikuks teeksid.

Edasi tuleks teatrile pääsetähtede hindade seisukohalt vaadata, kas ei saaks ametiühingute liikmeskonnale

võimaldada ametiühingute liikmekaardi ettenäitamisel hinnaalandust.

Töölise enesearendamise ja töölise hariduse korraldamise seisukohalt oleks tarvis, et saaks ellu kutsutud sellekohased institutsioonid, mis töötaksid kava kohaselt kindla eesmärgiga, kus töölistel oleks võimalik oma kutse alal ennast arendada ja täiendada.

Sportiliikumine huvitab ka töölistekonda, kuid, peab ütleva, et tööliste sportimise võimalused on väga väikesed ja piiratud. Ühingu, mis praegu töölistespordi ühingu nime all tegutses, nende võimalused ei ole niisugused, et töölistel nende tegevusest massiliselt saaksid osa võtta. Oleks loomulik ja tarvilik, et ka töölistespordi ühingu võiks samu hüvesid, instruktoreid tööd ja nõuannet kasutada, mis sugused paremused osaks saavad teistele spordi aladele.

Eeskätt on tähtis organiseerimisküsimus ja siis palgaolude korraldamise küsimus. Nende küsimuste juurde tahabki praegune ajutine juhatus asuda. Selleks tahab keskliit kõiki ametiühinguid kaasa kutsuda, ja ma usun, et palju sellest energias, mis senini läinud vastastikkuseks nägemiseks, et seda jõudu saab kasutada nüüd viljakalt, ja et usaldusõhkkonnas ühelt poolt valitsuse ja töölistekonna vahel teiselt poolt, keskliidu ja ametiühingute vahel liikumisel tarviline edu puuduma ei saa“ (Kiiduavaldused).

Läbirääkimistel võttis esimesena sõna E. Suits (Tallinna Nahatöölise Ametiühendus): Mis nüüd puutub poliitika ajamise, siis minule küll keegi ei ole katsunud poliitilist meelt peale suruda. Ka mingisugusest kommunistlikust ühisrindest pole mina teadlik olnud. Edasi öeldakse sisekaitseülema otsuses, et E. T. Keskliidu sekretariaat ja üksikud keskliidu juhatusliikmed on eriti viimasel ajal avaldanud kirjutisi ja ringkirju, milles toodud laimavaid valetateid ametisikute kohta ja avaldatud ebaõigeid andmeid valitsusvõimude tegevuse kohta. Sellest mul küll teada ei ole.

Palgavõitluse korraldamise kohta ma usun, et kui ametiühingult võetakse võimalus streigi läbiviimiseks, siis ei suuda meie endid maksta panna. Töökaitse inspeksioon on ka koormatud töödega, nii et ei ole ka võimalusi meid kaitsta.

Meil puudub vanaduse ja invaliidisuse vastu kindlustamise seadus. Selle järele on karjув vajadus. Meie soov on aga, et see seadus oleks siis ka niisugune, mis vajalist abi annab.

R. Kuusk (velskeriühing): Seitse aastat on meie pakutud ametiühingute keskliidu kohta, kuid tegelikult käesoleva ajani meie kutsehuvid ei võimaldanud seda, sest meie seas on ligi 50% kaitsevaelasi ja on teada, et kaitsevaelastel ei ole võimalik tegutseda keskliidu juures, mis on poliitiline organisatsioon. On teadmata, kas tulevikus on velskritel võimalik saada keskliidu juurde.

Nüüd, kus on võimalus, et võib asuda käsi käes tööle, on võimalik väga palju ära teha ühises vaimus ja ei maksa mõelda, et üks või teine ala oleks teisele vaenulik, vaid tuleks isamaaliselt mõelda nagu siis, kui oli vabandussõda.

Soovin kõige paremat õnne ja ühist meelt, et ühises töös ja ühises idees jõuaksime kokku leppida.

P. Puis (Viljandi töölisteühing): Kaunis rõõmustav oli kuulda ministrite kõnes seda soovi, et tahetakse kõik inimesed ühiselt ühes vaimus tööle rakendada. Aga teie eileia terves riigis mitte ühte peremeest ega pere-naist, kes ütles, et tema teener on sama, mis peremees.

Pea ütleva, et rahvas ei ole seepärast ühel arvamisel, et tolleaegses valitsuses olid põllumehed ja sotsid, aga sotsid olid ostetavad ja mis käskis põllumees, seda tegi ka sots.

Tahaksime näha ja oleksime väga rõõmsad, kui kõik need lubadused, mis siin antud, läbi viiakse 10 aasta jooksul.

G. Villemson (Tallinna juukselõikajate ametiühendus): Ma tahaksin tähelepanu juhtida ülekohtule, mis osaks saanud väiketööstuse käitistele. Meid on nimelt välja jäetud töölistekoja valimistel. Kui minister siin praegu toonitas töölistekoja tähtsust töölistekorraldamisel, siis ei saa kuidagi sellega leppida, et meid on välja jäetud. Kuna väiketööstuse käitiste tähtsus riigi elus pole väike, kuna väiketööstus iga aasta näitab tõusutendentsi, siis oleks minu soov, et keskliidu juhatus võtaks oma töökavasse astuda samme kas või valimiste tähistamiseks, et saaksid jalule seatud väiketööstuse ja käsitöölise õigused.

Tapa tööliste ühingu esindaja: Kui meie omavalitsused panid maksuma kogukonnamaksu, siis tahtsid Tapa töölistes esineda riigivalitsusele kollektiivpalvega, et neid sellest maksust vabastataks. Komissari poolt konfiskeeriti aga see palve ja kui tööliste delegatsioon läks küsima, kelle korraldusel see on tehtud, siis komissar teatas, et see on tema korraldus ja sellega on kõik.

K. Jalak (Tartu kivitöölise ühendus): Ma tahtsin rääkida sellest, mis mul kõige rohkem südame peal, nimelt ehitustöölised. Nagu teate, on meil, ehitustöölised palgaolud kõige viletsamad. Oma halva seisukorra parandamiseks astusid Tartu kivitöölised, puutöölised ja ehitustöölised ametiühingud kokku, et korraldada ühisel nõul ja jõul ülemaaline konverents ehitustöölisedele, mis on juba mitu aastat päevakorras olnud. Esimene kord, siis kui fašistlik liikumine suur oli, anti eitav vastus. Järgmist konverentsi tahtsime pidada käesoleval aastal. Kui eeltööd tehtud,

jäi konverentsi luba tulemata, ilma et teadsi-
me, mis motiividel see sündis. Sellest konve-
rentsist jäi kõigil tundmine, et oleme teise-
järgu kodanikud.

Endise keskliidu juhatuse kohta võin öel-
da seda, et need sammud, mida meie Tartus
oleme astunud, oleme astunud iseseisvalt.

H. Lukk (Pärnu metallitööliste
ühing): Mulle teeb tõesti head meelt, et on
avaldatud ühist tahet luua kõikide perede vahel
ühist peret. See on õieti meie kõikide töö-
liste küülnud juba siis, kui meid eestlasi
võeti kui nulli.

Praegune silmapilk on töölisel väga raske
üle elada selles mõttes, et kuna meie arutame
siin tuleviku soove koostööle, siis turul pandi
vist täna hommikul jälle hindadele juurde.
Nii on minevast aastast saadik korteri ja
toiduainete hinnad tõusnud 50% ja palgad
vaevast 5—6%, ja on isegi neid kohti, kus
maha on võetud.

A. Meier (Tartu toidu- ja maitse-
ainetetöölise ühing): Meie ameti-
ühing ei ole üldse mingit poliitikat ajanud
14 aasta jooksul. Igasugusele valitsusele on
ta olnud senini ustav. Samuti tahab ta ka
praegu seda olla ja ametiühingulise liikumi-
suga kaasa minna.

Meil on aga umbusaldus kohalikkude või-
muesindajate vastu. Tartu 5. jsk. tööinspek-
tori juures on tehtud pagarite öötöö keelu
asjus 28 protokollid, kuid kõik nad on maetud
kalevi alla.

Pagari tööpäev on pikk 10—17 tundi, aga
palgaraamatus teie ei leia ühtegi ületundi, et
ületundide eest oleks võimalik õigustatud 50%
rohkem tasu saada. Kustki meie abi ei saa.

M. Toom (Tartu metallitöölise
ühisus): Mis puutub kavadesse, siis on hea,
kui keskliidu uus juhatuse suudab seda läbi
viia. Kõik need lubadused, mis antud, on
väga tervitatavad, sest need on alati seisnud
kõikide konverentside päevakorras.

Siin puudutatakse haigekassade tegevust, ja
ümberkorraldamist. Puudusi haigekassade
alal on olemas, sest haigekassad on korraldatud
vanal ajal. Siin tuleks aga härra sotsiaal-
ministri kaaluda, kas on põhjust seda seadust
selles mõttes muuta, et sisse tuua töösturite
esindus.

R. Jõulu (Tallinna nahatöölise
ametiühisus): Siin toodi ette vastolusid
tööliskonna ja valitsuse vahel. Siin on sage-
dasti nendeks põhjust annud mõni seadus-
eelnõu, mille kohta töölised oma seisukohta
ei ole saanud esitada, mida ka sagedasti nende
käest ei ole tahetudki. Võtame näiteks käsi-
töölise kohta küsimuse. See küsimus on meie
ringkondades arutusele olnud ja seal leitakse
õigustatult, et töölised ja tööandjad ühte kotta
ei mahu. Ka on üks uus küsimus tekitanud
vastolusid. See on pensioniküsimus, mis koor-
mab kõiki haigekassasid suurte summadega,
sest tuleb tagant järgi maksta 5 aasta eest.
Tagant järgi tuleb arvata pensioni alla kõik
haigekassas töötajad ja arstid, kellel see töö
on kõrvaltööna ette nähtud. Kui töölised
ootasid enda heaks midagi, siis selle asemel
tuli kõrgemalpalgaliste pensioniseadus. Kõiki-

dest neist vastoludest saaks üle, kui ka tööli-
ste arvamist üksikute eelnõude kohta ära kuu-
lataks ja võib-olla ka isegi rahuldataks.

E. Kadakas (tekstiiltöölise
ühing): Töölistel ei ole tähtis organisat-
sioon, vaid inimväärne äraelamine. Organisat-
sioon ja organiseerimine on õieti abinõu selle
saavutamiseks.

Mul tuleb meelde möödunud aastal riigi
majandusnõukogus peetud majandusministri
kõne, kus ta ütles muuseumis, et töölise töö-
tasude tõstmise võib tulla kõne alla siis, kui
tööpuudus Eestis on likvideeritud. Meie aja-
kirjanduses võib lugeda, et Eestis on tööpuu-
dus 100% likvideeritud ja on märgata isegi
töölise puudust. Nüüd oleks järelikult aeg
asuda palgaolude parandamisele, sest meie
töölise reaalpalgad ei ole tõusnud, kuigi no-
minaaltasu on mõnel pool veidi kerkinud. Kui
meie suudame endi palgaolusid korraldada,
kui suudame saavutada teatud inimväärset
palgataset, siis jääb meil ka võimalusi kul-
tuurilisteks harrastusteks. Meil on võita veel
suured raskused.

Meie, töölise, soov on see, et meid lastaks
määrata ise oma organisatsioone, sest meie
tunneme ise kõige paremini enda hädasid ja
võime ka ise leida abinõusid nende paranda-
miseks.

M. Õunapuu (Tartu nahatöölise
ühisus): Tartu nahatöölise ametiühing tõr-
jub selle tagasi, et on tegemist tehtud poliit-
tikaga, vähemalt selle ametiühingu ulatuses,
kus mina olen töötanud. Poliitilised sammud
ei ole seal esile kerkinud, ja see on häid taga-
järgi annud.

Meil kestab juba mitu aastat järgimööda
palgavõitlus. Meie ei ole tahtnud palka juu-
re, vaid ainult palku reguleerida, sest üks äri
maksis näiteks saabaste pealt 3 krooni, kõrval
majas aga 1½ krooni. Meie nõudsimise palga-
de ühtlustamist kollektiivlepingu alusel. Selle
le kokkuleppele kirjutas alla suur enamus,
28 ettevõtjat, jäi järgi ainult 3, kes ütlesid, et
nemad oma töölisele ei maksa seda hinda. Siis
laskime välja lendlehe-beadaande, et need
ettevõtjad ei maksa seda tasu, mis teised.
Selle eest sai aga üks meist rahukohtuniku
juures kuu aega ja kaks 2 nädalat. Need in-
imesed ei kahetse, et istuda saavad, sest tea-
vad, et midagi on ikkagi tehtud.

A. Jaanus (tekstiiltöölise ühing):
Ma ei saa kõnelda ametiühinglasena, kuna
mind omal ajal Rauaniidist vallandati ja ma
senini teist kohta pole saanud.

Põhiseadus kindlustab tööliskonnale strei-
givabaduse. Streik on väga raske abinõu ja
rahvamajanduslikult kahjulik ning töölisele
veel mitu korda kahjulikum. Kui meid aga
sunnitakse selleks ja kui töölised nõuavad
15—20 senti palgalisa, siis ei ole see poliit-
iline nõudmine, vaid puht majanduslik.

Eesti rahvast on tunnustatud alati kaine-
ks rahvaks, ja kui töölised on koondunud mas-
siliselt ametiühingutesse, kui sinna kuuluvad
25% tööstustöölised, siis on see kaine ot-
suse põhjal tehtud, et ametiühingute kaudu
võib midagi kätte saada. Need põhimõtted,
mille alusel ametiühingud praegu on, peavad

jääma ka edaspidi, Ametiühingutele peab jääma vabadsu oma sihtide kättevoitmisel.

Kui meil on demokraatlik baasis, siis võib olla saame edasi. Ma olen seda otsekohe öelnud ja ma loodan, et sellega sekeldusi ei tule.

Kõikidele sõnavõttudele järgnes aplaus.

Lõpusõnas märkis peaministri aset. **K. Eenpalu:** Eesti töölistkonnal ei ole võimalik oma elus jõuda kaugele, kui ta ei võitle ühes oma riigi valitsusega. Samuti kui riigivalitsusel ei ole võimalik jõuda kaugele rahva elu korraldamistöödes, kui ta ei võitle rahva elu parandamisel ühes oma rahva, oma töölistega, oma talupoegadega. Kui rahvaosad on seotud oma mõtteviisi nii, et nad üksteises ainult väenu näevad, siis ei jõuta kuigi kaugele. Viia tööline oma võitluses nii kaugele, et ta oma rahvakkehaga võitleks ühist võitlust, ei ole mitte kerge. Väga suurel määral tuleb siin ka arvestada harjumusega. Esialgu meie ei ole harjunud ühiselt ja ühte viisi mõtlema, aga kui sellega harjume, siis näeme, et kõik on hästi ja kõik läheb hästi.

Kui täna siin mõned esindajad ütlesid, et parteipoliitiline võitlus pole meie keskel aset leidnud, vaid meie oleme teinud positiivset tööd oma tööliste huvide arendamisel ja meie ei tea niisugusest parteipoliitilisest võitlusest midagi, siis on neil õigus. Pean ütleva, et suurem osa ametiühinguid on väga soliidsed ja on kõrvale jäänud niisugustest võitlustest. Tegelik töölistkond ei ole igakord nakatatud sellest, mis meile võõras. Vaid need, kes parteilistel kaalutlustel on püüdnud sisse tungida juhtkonna kaudu, on olnud nakatatud.

Kui ma teie sõnavõtte meelde tuletan, siis suur osa neist küsimustest oleks kiiresti lahendatud, kui valitseks usaldus ühelt poolt ametiühingulise liikumise ja teiselt poolt valitsusvõimu ning muu osa seltskonna vahel. Teie ise kõnelesite siin usaldusest, et kui seda ei ole, siis ei saa edasi. See on õige.

Siit ja sealt teie täna töite ette, et võimu poolt olla seda ja seda tehtud. Väga õige. Aga meie oleme tähele pannud, et neid sekeldusi teie juhtide poolt on otsekohe otsitud põhimõtte alusel, et mida halvem, seda parem. Minu arvates üheski ametiühingu-liikumises ei tohi niisugust tendentsi olla (aplauus).

Sotsiaalminister **O. Kask:** Kui selleks põhjust oleks olnud, et meie tervet ametiühingute võrku ei usalda, siis oleks sel-

leks teised sammud astunud ja meie ei oleks täna siin mitte koos. Kui aga keskliidu juhatus tagandati, siis olid selleks mõjuvad põhjused.

Siin tähendas üks auväärt Tartu pagari-tööliste esindaja, et 28 protokollil olevat jäänud kalevi alla. Pean tähendama, et seisma on jäänud ainult üks protokoll. Mis puutub üldse pagarite öötöökeeldu, siis meie ei saa vastavat rahvusvahelist konventsiooni kaotada. Valitsus on aga astunud samme, et konventsiooni piirides meie oludes saaks neid arusaamatusi kõrvaldada. Võib-olla tuleb veel valjumat karistust määrata, et rikkumisi ette ei tuleks.

Mis puutub haigekassade teenijate pensioniküsimusse, siis peab tähendama, et just haigekassad on seda ise soovinud. See oli nende üksmeelne soov, ainult üks oli opositsioon.

Siis, nagu ei oleks riigivõim või sotsiaal-ministeerium erapooletu tööliste küsimuste lahendamisel. Meie loeme oma kohuseks teha, mis vähegi annab ja on võimalik tööliste olukorra parandamiseks läbi viia. Selle juures on aga üks tingimine, et saaksime töölistega läbi rääkida, — teie ju ise tahate ka, et tööliste arvamised kuulataks ära. Aga kuidas saadakse üksteist kuulata. Kui vastastikku usaldust ei ole ja kui igale korraldusele, mis valitsuse poolt tehakse, antakse vastupidine käik. Kui aga oleme vastastikku läbi rääkinud, siis on selge, kuidas edasi minna.

Ka on loomulik, et uus keskliidu ajutine juhatus ei suuda kõike kahe kuuga läbi viia. See on ka igale lapsele selge. Kui kümne aasta jooksul ei ole suudetud kuigi palju teostada, siis on loomulik, et kahe kuuga pole see kaugeltki võimalik.

Ükskord saabub olukord, kus ametiühingud tõeliselt kogu Eesti rahvaga koos töötavad, et meie Eesti riiki edasi viia. Selleks soovin kõigile jõudu ja edu (aplauus).

K. Kadak: Meie oleme ära kuulanud valitsusliikmete seisukohad, samuti kohapealsete tegelaste arvamised. Need läbirääkimised on olnud väga otsekohesed ja ausad. Sellest kõigest on jäänud mulje, et tööd tuleb jätkata vastastikusel usaldusel, mis muudugi ei teki üleöö.

Konverents lõppes kell 3 p. l. ühise isamaa hümniga.

Märkmeid töölistkorterite küsimusest.

A. Kaera.

Sellest, missugune ja kui kallis on tööliste korter, oleneb tööliste ja tema laste tervis, sellest olenevad tema võimalused väljaminekute tegemiseks toidu, riietuse jne. peale. Sest enne kõike muud peab tööline oma palgast eraldama korteri üüriks mineva summa. Mis sellest üle jääb, see on siis raha, mis tööliste käsutuses tema elutarvete rahuldamiseks.

Korteriolud pole meil üleriiklikult võrrel-

davad. Jättes kõrvale maatööliste elamistingimused, mis üldiselt jätvad väga palju soovida, ja mis on üks tööliste puuduse põhjusist maal, on ka tööstustööliste korteriolud kohati väga viletsad. Nii on näiteks Narva suurräätistest osal töölistel korterid küll odavad, kuid enamuses ei vasta nad tervishoiunõuetele, eriti linavabriku ja vanemad Kreenholmi kasarmud. Ka põlevkivirajoonis on töö-

liskonna arvu kiire kasvu tõttu korterikriisi te-
rav ja tööline, kui ta ei saa korterit kätise
poolt, maksab sellest üle. Eriti raske on aga
olukord Tallinnas ja mitte palju parem ka
Tartus.

Linnadeleidu häälekandjas „Linnad ja ale-
vid“ 1935. a. nr. 6 on toodud arvud korteri
kuuüüridest. On võetud mitme riigi suurlin-
nade trammijahi palk ja arvestatud, kui suu-
re protsendi sellest palgast teeb välja sama
linna 2-toalise korteri üür. Selles tabelis on
Tallinn esimesel kohal kui suhteliselt kõige
kallima üüriaga linn. Nimelt läheb trammijahi
palgast korteri peale Tallinnas 21%, Milanos
15%, Stokholmis 14%, Baaselis 13%, Kopen-
hagenis aga ainult 9% ja Oslos koguni 8%.

Tallinnas, kus töölispered eriti rohkearvuli-
ne ja seepärast töölistekorteri kalliduse küsi-
mus eriti tähtis, kestab korterite hinnatõus
edasi, sest vabade korterite puudus, suur
nõudmine korterite järgi võimaldab majaoma-
nikel tõsta üüre, ilma et temal tekiks kartust
üürikuust ilma jääda. Seda olukorda saab
lahendada ainult intensiivse korterite juu-
rehitamisega. Mingisugused teised abinõud
ei anna siin tagajärgi.

Et erakapital väikekorterite ehitamisest
pole huvitatud, on seletatav osalt sellega, et
linna äärepoolsetes osades ehitusmäärused ei
võimalda sarnast krundi täisehitamise prot-
senti nagu see on kesklinnas. Seepärast era-
kapital koondub kesklinna. Määrused aga,
mis sarnase olukorra tekitasid, olid vajalikud
heakorra kuldde pärrast ja linna väljaehitamise
kiirendamiseks, samuti tervishoiu huvides.
See olukord on küll mööduv, kuni kesklinna
ehituskruntide täisehitamiseni, kuid vahepeal
ei saa töölikond siiski pealtvaatajaks jääda,
sest üüride tõus tähendab tööliste elu-
standardi allasurumist.

Tööliselamute küsimus nõuab korraldamist,
ja siin saab abi ainult töölikonna asutuste
ühisel pingutusel, kusjuures, arvesse võttes
küsimuse rahvamajanduslikku tähtsust, era-
kapitali huvipuudust ja töölikonna enda raha-
liste ressursside puudumist, on vajalik ka tea-
tav vastutulek valitsuse poolt laenude näol
tööliselamute ülesehitamiseks ning linna poolt
ehituskruntide soodsail tingimustel lubamise
näol.

E. T. Keskliit on sotsiaalministrile esita-
tud märgukirjas selle küsimuse juba algata-
nud ja loodab, et tööliselamute ehitamine lähemal ajal ka teostub. Sellejuures on E. T. Keskliit seadnud üles kaks põhimõtet peale
otsese sihi — korterikriisi lahendamine. Esiteks seob E. T. Keskliit korterikriisi lahendamise küsimust ka tööliste majandusliku iseseisvuse küsimusega. Tööline ei pea igavesti jääma ainult üürikuuks, vaid temale peab võimaldatama ta kandejõule kohaseil tingimustel saada ka oma korteri pärisperemeheks. Seda võimaldab pikaajaline korteri väljaost. Teine põhimõte on lasterikkade perede esiletõstmine: esimeses järjekorras korterid lastega perekonnale! Mida suurem lastearv, seda suurem õigus soodustatud tingimustega ajakohasele korterile. See ei tähenda sugugi seda, et väikese perekonnaga tööline ei vaja samasugust korterit. See tähendab ainult selle

saamise järjekorda. Lõpusihiks on ikkagi — igale tööliselale tema eluase pärisomanduseks!

Praeguste palgaolude juures ei saa loota suuremat isetegevust töölikonnalt rahaliselt. Küll aga on töölikonna isetegevuse avaldus vajalik tööliselamute mõtte üksmeelses toetamises. Ka asjalikud ettepanekud selle algatuse paremale ja otsustavale alusele seadmise mõttes on soovitatavad. Igatahes on küsimus küllalt tähtis, et suhtuda sellesse tõsiselt.

Keskliidu kava järgi peaks ehitamisele tulema sarnased elukorterid, mis lastega perekonna mahutamiseks omaks hädavajaliku pindala ja mis oleks varustatud kõigeaga, mida nõuab moodne elamukultuur. See oleks vajalik mitte ainult tervishoiu nõuete seisukohalt, vaid ka seepärast, et tööline, makstes rea aastate kestel korteri ehitushinna välja (20—40 a. kestel), omaks korteri pärisomani-kuks saamisel ka varanduse, mis pole kaotanud oma väärtust. Mõnelt poolt on avaldatud arvamist, et moodne elamu teeb korteri keskmisele tööliselale kalliks, et ta ei suuda sarnast korterit pidada. See on omast kohast küllalt põhjendatud väide, kuid ta näitab, et E. T. Keskliidu kavatsustest ja sihtidest pole aru saadud. Kui E. T. Keskliit asuks ehitama vanamoelisi „säärvandiga“ kortereid, mis oleks ilma mõnuseta ja „hästi odavad“ — siis tähendaks see teatud määral tööliste sissevedamist, nende raske vaevaga, pika rea aastate kestel väljamaksetud kapitali kahjulikku mahutamist. Seda teha ei pea E. T. Keskliit otstarbekohaseks. Pealegi ei seis küsimuse raskuspunkt mitte selles, kas on kavatsetavad töölistekorterid hinna poolest vastuvõetavad igale tööliselale. Võib arvata, et olgu need korterid kui odavad tahes, ikkagi leidub ka sarnaseid töölisi, kellel on korteri eest maksamine raske ka erakordselt madala palga või tööliste suurte väljaminekute (vanemate, vendade-õdede toetus jne.) tõttu. Neil on pääsemiseks mitte niivõrd uute ehitatavate korterite hinna allasurumine korteri mõnususte arvel kui korterikriisi üldine lahendamine, mis neile nende praeguse viletsa korteri hinna odavamaks muutmisel kaasa aitab. Korteri kriisi lahendada aitab aga just korterite juurdeehitamine. Seega mõjutab nende seisukorda uute korterite ehitamine ka siis, kui need korterid on neile isiklikult oma hinna poolest kättesaamatud, — vähemalt esialgu, kättesaamatud kuni nende palgaolude paranemiseni.

Neil kaalutlustel E. T. Keskliit ei pea soovitavaks korteriküsimuses otsustamist ainult silma pilgu seisukohalt, ilma et võetaks arvesse ka seda olukorda, mis sarnase otsustamise tagajärjel tulevikus tekkida võib. Peab arvama, et Tallinna töölikonna rohkearvulises peres leidub küllalt lasterikkaid liike, kes suudavad nii või teisiti kanda kuni 30 kr. kuus korteri- ja küttekulu korteri eest, mille põrandapind 45 ruutmeetrit ja mis sisaldab 2 tuba, köögi, vannituba ja esiku, kui peaks selguma vajadus ka väiksema pindalaga (üks tuba, köök, vann) korterite järgi, siis pole nende ehitamine võimatu. Ka sarnaseid saab

ehitada, kui korterikriisi teisiti lahendada ei saaks, kuid, arvesse võttes kõike eeltoodud, ainult siis, kui 2-toaliste peale nõudmine peaks olema väike. Eestkätt aga oleks just tööliskonna enda huvides soovitatav mitte suurendada „tikukarpide“ arvu. Peab olema kindlat usku sellesse, et mõnekümne aasta pärast töölise olukord on sarnane, et ta „tikukarpe“ enam ei vaja. Võrreldes töölise korteriolusid 40 a. tagasi ja praegu, võime eksimatult öelda, et see usk meid ei peta.

Tööliselamute kalkulatsioon:

1) 4-kordne kivist elumaja, kahe trepikojaga ja mõõtudega 40,00×13,75 meetrit, sisaldaks 35 korterit à 45 r.-m., peale selle kojamehe korteri 47 r.-m. Maja kubatuur oleks 8250 m³, hind 148.500 kr. (à 18 kr. kantmeeter koos keskkütte ehitamisega). Korterite üldhind (ilma kojamehe korterita, trepikodadeta ja ikapitaalseinteta) umb. 1540 r.-m., ühe r.-m. korteripinna hind (ilma krundi kuludeta) 96,5 krooni; krundi hinna osa 1 r.-m. korteripinna kohta 9,1 kr.

- 2) Kalkulatsiooni alused:
 - a) võlakustutuse tähtaeg (kestvus) 20—40 a.
 - b) Laenu intress: 25% summast aastas 3%, 75% summast aastas 4%.
 - c) obrokimaaks: tähtaeg 20 a., intresse 5%.
 - d) krundi 1 r.-m. hind 10 kr.
 - e) ehituse kantmeetri hind: 18 kr.
- 3) Krun t: 1375 r.-m. à 10 kr. — 13.750 kr.
- 4) Üksikkorteri hind: korter 45 r.-m. pindalaga, 2 tuba, köök, vannituba ja esik, hind ilma krundita 4340 kr.
- 5) Väljamaksu tingimused: maksta tuleks ühe sarnase korteri pealt ühes kütte ja amortisatsioonikuludega (mis arvatud 3% ehituse väärtusest) ühes põhivõla kustutusega ning võla intressidega:

27 kr. aastas maahinna tasumiseks (ühes intressidega). Makstakse esimese 20 a. kestel.	
20 a. väljaostu puhul kr. 38,78 kuus.	
25 „ „ „ „	34,81 „
30 „ „ „ „	32,27 „
40 „ „ „ „	29,30 „

Palgaolud Tallinna schokolaadi-, kompveki- ja biskviiditööstustes.

Ed. Looi.

Tallinnas on 11 schokolaadi-, kompveki- ja biskviiditööstust. Septembrikuul k. a. oli neis tööl 1247 töötajat, neist 1182 töölisi ning 65 meistrit, ametnikku ja kuuteenijat. Tööliskond koosneb peamiselt naistöölised, nimelt oli naistöölisi 1011 ja meestöölisi 171. Füüsiliselt kerge töö ja meestöölised liiga madalad palgad on peamiseks põhjuseks, miks naistöölised suunduvad schokolaadi-, kompveki- ja biskviiditööstustesse tööle.

Suurimaid ettevõtteid on Tallinnas schokolaadivabrik „Kave“, kus oli k. a. sept.-kuul töölisi 509 töölisi ja 33 meistrit, ametnikku ja kuuteenijat. Peale selle veel n.-n. „tasuta praktikandid“, kelle kohta puuduvad andmed. Töölised arvult järgmine on a.-s. Ginovker & Ko., kus oli tööl 245 töötajat. Järgnevad a.-s. A. Brandmann 117 töölisega; o.-ü. Riola 111 töölisega jne.

Palgapinguid on mitmesuguseid. Suurem osa töölisi töötab siiski tükitöö alusel, saades palka vastava hinnatabeli järgi. Päevapalgaga töölisi on vähem, tunnitasuga veel vähem ja kuupalgalisi töölisi ainult üksikuid. Tehniline personaal — meistrid ja nende abid — on aga üldiselt kuupalgalised. Palgaolud on tööstuses, iseäranis naistöölistel õige madalad. Nii teenivad naistöölised kuus keskmiselt 26—35 kr. On isegi tööstusi ja just suuremaid, kus osa töölisi teenivad alla 10 senti tunnis. Näiteks teenis „Kave“ tööline „L.“ sept.-kuus k. a. 17 tööpäeva ehk 136 töötunniga 12.69 kr., s. o. 9 senti tunnis. A.-s. A. Brandmanni tööline „S.“ teenis 23 tööpäeva ehk 173 töötunniga 16.99 kr., s. o. 9 senti tunnis ja a.-s. Ginovker & Ko. tööline „K.“ 13 tööpäeva

ehk 102 töötunniga 7.66 kr., s. o. 7 senti tunnis. Sarnaseid näiteid võib tuua igast suuremast tööstusest. Väiksemad tööstused maksavad töölisede aga kõrgemat tasu. Näiteks maksis kompveki- ja biskviiditööstus „Effekt“ madalaima tasu töölisele 15 s., „Soliid“ 16 s., „Endla“ 15 s., „Progress“ 12 s. ja „Riko“ 21 s. tunnis. Parimat palka maksab schokolaaditööstus G. Stude, kus madalaim tunnitasu on 24 senti. Eeltoodud näited olid naistöölised töötajad koostades.

Meestöölised palgad on tublisti suuremad. Keskmiselt teenib meestööliline 60—80 krooni kuus. Meistrid, ametnikud ja tehniline personaal teenivad keskmiselt 70—120 kr. kuus. On isegi 300-kroonise kuupalgaga isikuid.

Alltoodud tabelitest, mis koostatud 1.—30. sept. 1936. a. saadud andmetel selgub üksikasjaline ülevaade töötajate arvu, tehtud töötundide, makstud töötasu, keskmise tunni- ja kuutasude kohta kõigis eelnimetatud tööstustes.

(vt. tabel nr. 1 ja nr. 2).

A.-s. Ginovker & Ko on oma tööstuse iga osakonna kohta pidanud üksikasjalikku arvet. Paistab silma, et kompveki- ja biskviiditööstuses teenivad madalamat töötasu kui biskviidi- ja marmelaaditööstustes töötavad töölised. Töölisi, kes alla 1 kr. päevas teenivad, on palju, kuigi keskmine töötasu on veidi kõrgem. Keskmiselt teenivad a.-s. Ginovker & Ko. töölised kompveki- ja biskviiditööstuses 18,6 senti tunnis, biskviiditööstuses 18,9 senti ja marmelaaditööstuses 22,7 senti tunnis.

Tabel nr. 1.

Ettevõtte nimetus	Tööliste arv			Töötundide arv			Makstud töötasu				Kesk. tunnit.			Keskmine kuutasu								
	Mehi	Naisi	Kokku	Meestööd.	Naistööd.	Kokku	Meestööd.		Naistööd.		Kokku	Mees-tööl.	Nais-tööl.	Üld.	Meestööd.		Naistööd.		Üldine			
							Kr.	Snt.	Kr.	Snt.					Kr.	Snt.	Kr.	Snt.		Kr.	Snt.	
1. Schokolaadivabrik „Kave“	66	443	509	13022	75605,5	88627,5	4148	52	12567	70	16716	22	31,8	16,6	18,8	62	85	28	36	32	84	
2. Kompveki- ja biskviidit. Gionker & Ko.	31	214	245	5912	38481,5	44393,5	1964	99	6386	45	8351	44	33,2	16,5	18,8	63	38	29	84	34	08	
3. Kakao-, schokolaadi ja komp.-t. A. Brandmann	28	89	117	5492	15623	21115	2262	36	2743	27	5005	63	41,1	17,5	23,7	80	79	30	81	42	78	
4. O.-U. „Riola“	5	106	111	1021,5	18678,5	19700	560	06	3524	22	4084	28	54,7	18,8	20,7	112	01	33	24	36	79	
5. Sokolaadi-, komp. ja biskv. t. R. Klausson.	13	56	69	2618,5	9102	11720,5	838	17	1511	56	2349	73	32,0	16,6	20,0	64	47	26	97	34	05	
6. Kompveki- ja biskviidit. „Progress“	4	36	40	656	6140	6796	209	—	1165	25	1374	25	31,8	18,9	20,2	52	25	32	36	34	35	
7. Schokolaadi- ja martsipanit. G. Stude	22	14	36	4576	2872	7448	2177	—	700	—	2877	—	47,5	24,0	38,6	98	95	50	00	79	90	
8. Kompv.- ja schokolaadi t. „Endla“	1	23	24	88	4277,5	4365,5	17	60	741	81	759	41	20,0	17,3	17,4	17	60	32	25	31	64	
9. Kompv.- ja schokolaadi t. „Effekt“	1	16	17	136	2660	2796	33	25	505	60	538	85	24,4	19,0	19,2	33	25	31	60	31	69	
10. Kompv.- ja schokolaadi t. „Soliid“	—	12	12	—	2410	2410	—	—	494	34	494	34	—	20,5	20,5	—	—	—	41	18	41	18
11. Kompv.- ja schokolaadi t. „Ritko“	—	2	2	—	392	392	—	—	82	08	82	08	—	20,9	20,9	—	—	—	41	04	41	04
Kokku	171	1011	1182	33522	176242	209764	12210	95	30422	28	42633	23	36,4	17,2	20,3	71	40	30	08	36	06	

Tabel nr. 2.

Ettevõtte nimetus	Ametnikud, meistrid, kuunteenijad ja tehnik. person.			Tehatud töötundide arv			Töötajatele makstud töötasu				Keskmine tunnitasu			Keskmine kuuteenistus							
	Mehi	Naisi	Kokku	Meestel	Naistel	Kokku	Meestel		Naistel		Kokku	Mees-tel	Nais-tel	Üld.	Meestel		Naistel		Üldine		
							Kr.	Snt.	Kr.	Snt.					Kr.	Snt.	Kr.	Snt.		Kr.	Snt.
Schokolaadivabrik „Kave“	17	16	33	3302	3146	6448	2185	00	1167	50	3352	50	66,0	37,0	52,0	123	53	72	96	110	68
A.-s. Ginovker & Ko.	2	7	9	416	1456	1872	220	00	360	00	580	00	52,8	24,0	30,0	110	00	51	42	64	44
A.-s. A. Brandmann	15	8	23	3120	1664	4784	1510	00	449	52	1959	52	43,7	27,0	40,0	100	66	56	19	85	19
Kokku	34	31	65	6838	6266	13104	3915	00	1977	02	5892	02	57,0	31,0	44,0	115	12	63	77	90	66

Haigekassale esitatud töötunde ei saa kõikides käitistes võtta „puhta kullana“. Ametiühingus töendavad töölised, et osa suurete võtetes töötavaid töölisi töötavat hooaegadel päevas 16 tundi, s. o. 2 vahetust. Kuna palgaraamatusse kantakse 16 tunni asemel 8 tundi, samuti teatatakse ka haigekassale, siis normaaltunde arvestades tuleks tabelis näidatud keskmine veelgi väiksem. Palgaraamatusse ei kanta kõiki tunde sellepärast, et tööline hiljem võib nõuda seaduses ettenähtud lisatasu. Ülalähendatud meetodi on tarvitatud mitmes käitises hooaegadel juba aastaid.

N.-n. maiusainete maksu ajastul kärbiti igas ettevõttes töölise palka. Maiusainete maks on peaaegu kadunud, kuid töölise palka ei ole aga tõstetud, kui mitte arvestada 5—10-sendilist töötasu tõstmist. Töölised kurduvad, et tükitöö hindu on isegi kuni 50% kärbitud, võrreldes eelmiste aastatega. Järkjärgulised kärpimised teostusid kuni k. a. kevadeni.

Töölised ei olnud organiseeritud. Tööpuudus oli suur. Ettevõtjad maksid töötasu oma äranägemise järgi. Kes protesteerima hakkas ja palka juurde nõudis, „löödi väravast välja“, nagu keegi tööline ühingus tabavalt ütles. Töölised kannatasid ja ootasid „paremaid aegu“. Tuldi viimaks ametiühingusse ja kurdeti häda. Ametiühingu poolt korraldatud

ülelinnaliste schokolaadi-, biskviidi- ja kompevekitöölise koosolekul jõuti üksmeelsele seisukohale, et tuleb organiseeruda ja siis palgaolusid parandada. Koosolekul selgus, et kõigis käitistes eranditult puuduvad töölisnõukogud ja töölisanemad. Tööliskonna asutiste seaduse kehtimahakkamisel olla proovitud nõukogusid ja vanemaid valida, kuid ettevõtjad ajanud igasuguste võtetega kõik kavatsused nurja. E. Toidu- ja maitseainetetöölise ametiühingu algatusel asuti möödunud kevadel töölisnõukogusid valima. Takistuste võitmine ei olnud kerge, kuid vaatamata ettevõtjate vastuseismisele, on töölisnõukogud valitud a.s. Ginovker & Ko. ja a.s. A. Brandmanni tehastes ning äsja suurte raskustega ka „Kaves“. Valimata on töölisnõukogud ja vanemad veel mitmes tööstuses, kuid loodame, et aasta möödumisel on kõigis eelpoolnimetatud tööstustes valimised teostatud. Muidugi nõuab see suurt tööd käitiste töölise poolt ja ka ametiühingult.

Palgaolusid on püütud vabatahtlikult „omavahel“ parandada, kuid suuremaid tulemusi ei ole saavutatud. Siiski osa ettevõtjaid on 5—10 s. töötasu tõstnud. „Kave“ tööliskond algas seaduslikult töötüli ja volitas ametiühingut oma asju ajama, kuid sellest ei tulnud vormilistel põhjustel midagi välja. „Ega sellepärast veel asja pooleli ei jäeta,“ ütlevad „Kave“ töölised...

Trükitöölise puhkekodu Aegviidus.

Käesoleva aasta novembriks lõppes Aegviidus Eesti Trükitöölise Liidu puhkekodu ehitustöö. Liidu juhatus, koos arhitektidega ja asjatundjatega käis kohapeal maja üle võtmas. Mõningad puudused, mis ehituse juures ilmesid, tehti ehitajale kohuseks kõrvaldada kevadeks. Üldiselt leiti, et maja on ehituslepingu kohaselt ehitatud.

Maja ehitusplaan oli koostanud Tallinna linna ehitusosakonna arhitekt J. Karu, kes kasutas maja plaani juures modernstiili. Ehitustöid teostas ehitustevõtja H. Plinkmann.

Puhkekodu ülesanne.

Maja kasutamine on mõeldud liidu invaliididele ja puhkustkasutajale trükitöölisele.

Teatavasti on suuremates kui ka väikestes trükikodades kombeks anda töötajale puhkust. Trükikodade õhk, tinatolm kui ka aurud mõjuvad pikapeale töölise tervele. Sellest välja minnes ongi enamik trükikodasid võimaldanud töölisele puhkust 2 nädala piirides, olgugi et maksva seaduse alusel antakse puhkust kõigest 1 nädal. Seda puhkust kasutavad trükitöölised väljasõiduks maale. Seni tuli igal mehel otsida ise odavat suvitusevõimalust, mis kahtlemata oli tülikas. Liit püüdis siin seda ülesannet kergendada, seades puhkekodu kasutamise sihiks ka puhkusele sõitjatele ruumide võimaldamise. Ruumid võimaldatakse nii üksikutele kui ka perekondadega suvitajale. Muidugi sünnib suvitusemaksu võtmine madalate hindadega ja piirides, kuipalju seda nõuab puhkekodu korrashoid ja peallasuvate võlgade õiendamine.

Samuti on puhkekodu kasutamine mõeldud trükitöölisele-invaliididele. Teatavasti on Eesti Trükitöölise Liit võtnud oma peale kohustuse toetada vanaduse ja invaliidisuse puhul tööprotsessist väljalangenud liikmeid.

Invaliidide toetamine.

Omal ajal, enne 1934. aastat, toetas iga ühing ise oma vanu ja töövõimetuid liikmeid. See süsteem osutus aga puudulikuks ja kindluse mõttes 1934. aastal peetud liidu 9. kongress võttis vastu määrused, millega vanade ja invaliidide toetamine toodi liidu alla. Toetamine sünnib sellekohasest fondist, millesse kõik ühingud maksavad 15 protsenti liikmeja sisseastumismaksudest saabuva tuludest. Et need summad on võrdlemisi kõrged, näeme näiteks Tallinna Trükitöölise ühingu maksust 1936. a. I pooleaasta eest, kus ühing maksis liidule umbes 470 krooni. Töövõime tuiks loetakse kõiki ühingute liikmeid, kes haiguse, õnnetuse või vanaduse (üle 60 a.) tõttu ei saa enam oma tööalal töötada. Nende abistamine sünnib surmani. Toetussummade suurused on kõikumad ja olenevad liikme liikmemaksu suurusest ja ühingu oldud ajast. Kõige kauemat aega (üle 20 aasta) ühingus olnud liige arvatakse 1. klassi, mille ülemmääraks on 9 krooni, 2. klassi (üle 15 a.) on ülemmäär 7,5 krooni, kuna kolmandas klassis on piiriks 6 krooni. Need ülemmäärad on kõikumad liikmemaksu suurusest, kuna ühingutes on sisse seatud 5 kategooriat. Kategooriate alusel maksavad liikmed liikmemaksu 25 sendist kuni 1 kroonini nädalas, kusjuures kõr-

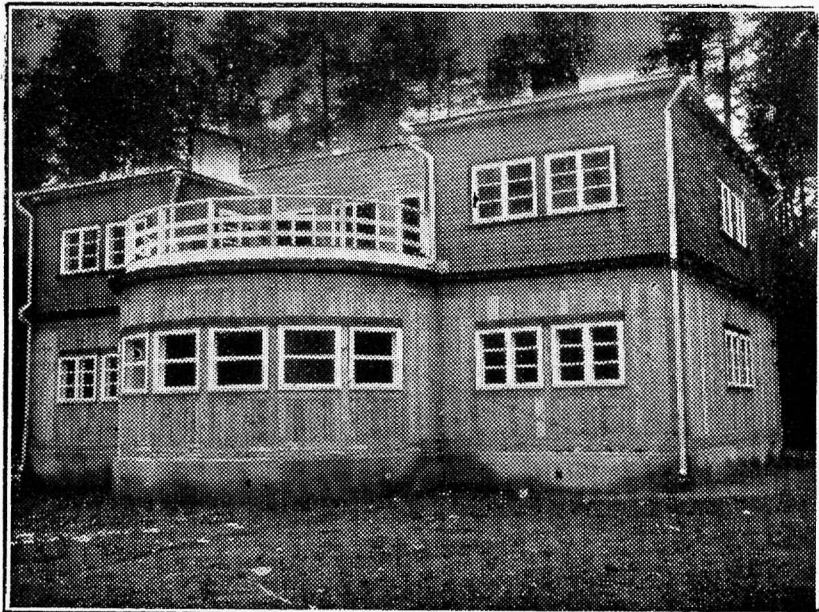
gema kategooria maksja, s. t. 1 kroon nädalas, saab kätte vastava klassi ülemäära summa. Nagu ülaltoodust näeme, on liit korraldanud võrdlemisi painduva abistamise, kusjuures abisummad ületavad nii mõnegi omavalitsuse poolt antava abisumma. Liit püüabki neid invaliide, kes selleks soovi avaldavad, paigutada ehitatud puhkekodusse, kus neil osutub võimalikuks elada maal, rahulikus paigas ja kergemates elutingimistes.

Puhkekodu ehitamise ajalugu.

Suurematel trükitöölise liitudel välismail on igapäev terve rida selliseid puhkekodusid. Ainult Eestis oldi sellepoolest veel taga, mis tingitud materjaalsetest kaalutlustest. See oli rida aastaid tagasi, kui ühe trükitöölise liidu kongressi järel korraldatud banketil

toetaks liitu mõne maakoha saamisel põllutööstusriigimaade tagavaradest, kuhu võiks paigutada invaliide. Selleks tehti korraldus ka põllutööstusriigimaadele normaaltalu hankimiseks. Peale otsimise jäi põllutööstusriigimaade pidama nelja koha juures, Need kohad osutusid siiski liig mahajäetuks ja neil asuvad hooned olid lagunevas seisukorras. Samuti ei olnud nende asukoht kuigi sobiv. Kõige selle tõttu pidi liit loobuma pakutud maakohtadest. Kuna aga kavatsus oli juba käimas, siis omalt poolt esines liit ettepanekuga, et liidule määrataks mõni vaba maatükk Aegviidus, millele liit püstitab ehituse. See palve rahuldati ja liit sai Aegviidus Lehtse mõisast eraldatud maatüki nr. 196-a, millise maatüki 0,81 ha.

Liidu juhatus omandas nimetatud maa-

tõtsid mõned esindajad üles küsimuse, hakata korjama raha vastava väerika hoone püstitamiseks Tallinnas. Algatus leidis elavat poolehoidu ja kohtadel algas raha kogumine iga nädal maksetavate lisamaksude näol, mis kõikusid 2—5 sendini. Siia tuli 1928. aastal suur streik, mis löi kõik kavatsused segi. Streigi tagajärjel sattus liit võrdlemisi piiratud ainelisest võimalusest, liikmeskond jäi nõrgaks ja seepärast pidi maja ehitusfondi summade korjamine seisma jääma. Kuna liikmeskond oli võrdlemisi nõrgalt organiseeritud ja laiali valgunud, siis olid tulud liikmemaksudest väikesed, invaliididele tuli aga endiselt juure maksta. Need summad ähvardasid neelata ühingute sissetulekuid, mispärast liit pööras riigivanema poole abistamise palvega invaliidide toetamiseks. Sellekohane delegatsioon käis 1935. aastal riigivanema jutul, paludes sellekohaseid summasid, kuid kahjuks ei saanud summade puudusel mingit toetust. Küll aga avaldas hr. Riigivanem arvamist, et ta

koha, valmistas ehitusplaani ja kasutades varem korjatud majasummasid, asus ehituse teostamisele. Kuna hr. riigivanem oli heatahtlikult suhtunud puhkekodu ehitusse, siis esitati palve 5000 krooni toetuse saamiseks, millele palve ka rahuldati. Nii võidi asuda rahuliku südamega ehituse püstitamisele.

Puhkekodu asukoht ja sisemus.

Kui Aegviidu jaamast maha astuda, siis tuleb minna piki Piibe maanteed Nikerjärve poole. Mõõdukes Balti metsatööstuse saeveskist, jõutakse metsa piirkonda ja paarsada sammu saeveskist, läheb põiki üle maantee metsasiht. Sihi paremas otsas ongi näha puhkekodu esikülge, mis on ehitatud risti sihile. Nii võib iga möödamineja Piibe maanteed näha puhkekodu. Puhkekodu ise on ehitatud metsa keskel asuvalle neljakandilisele maa-alale, kuna liit kavatses tulevikus maja ümber asuvat maa-alat kaunistada, tehes mänguplatse ja aia.

Maja ise on kahekordne püstplanguehitus. Maja alumine kord on ehitatud ka talvel elamiseks, olles tihedate seintega. Ülemisel korral on seinad plankude vahele täidetud saepuruga ja õhemad, mispärast kõlbavad kasutada ainult suveti. Platsi poole avaneb vaade ka rõdud, mis on ehitatud väljaulatava saali katusele.

Üldse on majas 16 üksikut tuba puhkuselolijatele. Peale selle on köök, suur saal ja kelder ning muud vajalikud kõrvalruumid. Alumise korra võtab suuremalt jaolt enda alla saal, kuna tube on seal kõigest kuus. Alumisel korral asub ka köök. Ülemine kord koosneb ainuüksi üksiktubadest, arvult 10. Toad on parajad ja nende suurus on kõikuv. On tube, kus saab kaks või ka rohkem inimest elada. Saal on mõeldud nii üldiseks kasutamiseks kui ka koosviibimiste korraldamiseks. Keldris asub kolm ruumi, kusjuures üks ruum

on kindlalt betoneeritud teistest, olles kasutada pesukojaks.

Palju läks puhkekodu maksma?

Sellise ehituse püstitamine nõudis liidult loomulikult suuri summe. Eriti halvas olukorras oli liit selle poolest, et ehitus sattus aegadele, kus kõik hinnad tõusid, seepärast pidi ka esialgne kalkulatsioon muutuma. Arvestades kõiki kulusid, mis majaga ühenduses, samuti ka mõningaid soodustusi metsamaterjali hankimisel, läks ehitus maksma 11.000 krooni ümber. Siiski läheb see summa suurimaks, kuna tuleval aastal tuleb maja krohvida, mida tänava oli varajane teha. Samuti nõuab hulka raha maja sisustuse muretsemine, nii et kokku peab kulusid arvestama 13.000 kroonile. Nende summade hankimisel olid suureks abiks ühingud, võimaldades liidule laenu.

Ringvaade.

E. Töölisühingute Keskliidule määrati uus ajutine juhatus.

22. sept. 1936. a. siseminister K. Eenpalu avaldas sisekaitse ülema ülesannetes alljärgneva otsuse (nr. 509 — Sk.):

„1936. a. septembrikuu 22. päeval vaadanud läbi poliitilise politsei Tallinna komissarilt nr. 1200 all esitatud juurdlused, leidsin: 1) et Eestimaa Töölisühingute Keskliidu V kongressil 1935. a. maikuul rikuti Keskliidu põhikirja § 17 sellega, et lasti kongressist hääleõigusega võtta osa Uleriikliku Maatööraha Ühingu esindajaid, kes ei olnud valitud üldkoosoleku poolt, vaid esitasid mandaadid, mis olid välja antud Uleriikliku Maatööraha Ühingu juhatuselt, 2) et samal kongressil valitud Eestimaa Töölisühingute Keskliidu juhatus ja tema poolt moodustatud sekretariaat on vastavalt Eestimaa Kommunistliku partei keskkomitee 1935. a. oktoobri istangu seisukohtadele asunud eesti tööliskonna organiseerimisele kommunistliku ühisväerindliku suuna ja ühise hulgalise tööliste partei ning ühise frontide loomise alustel, 3) et Eestimaa Töölisühingute Keskliidu juhatus on selle saavutamiseks arendanud salajast poliitilist tegevust, mis on keelatud Siseministri sundmäärusega nr. 21 (RT 21 — 1925), propageerinud marksistlikku võitlusviisi ja taktikat, süvendanud ülalnäidatud ühisväerindlust, väljudes seisukohast, et märgitud sihtide saavutamiseks on vajalik luua teadvustatud ja aktiveeritud suurearvulisi massiorganisatsioone, 4) et Eestimaa Töölisühingute Keskliidu juhatuse osa liikmeid ja kaastöölisi on massiorganisatsioonide loomiseks ja klassivõitluse ning marksistliku ilmavaate süvendamiseks arendanud suulist propagandat töökohtades, tööliste kodudes, ametiühingutes ja viimaste õpperingides ning avaldanud kirjutisi, mis sisult ühtuvad Eestimaa Kommunistliku partei ülalnäidatud seisukohtadega ja viimase poolt illegaalselt väljaantud trükitoodetes avaldatud juhustega ja 5) et Eestimaa Töölisühingute Keskliidu sekretariaat ja üksikud Keskliidu juhatuse liikmed on eriti viimasel ajal teinud avaldusi ja avaldanud kirjutusi ja ringkirju, milles toodud laimavaid valetateid ametiisikute

kohta ja avaldatud ebaõigeid andmeid valitsusvõimude tegevuse kohta.

Kuna aga Eesti tööliste ametiühinguline tegevus kindlal riiklikul ja isamaalikul alusel on esmajärguliseks vahendiks tööliskonna omaabi ja tema sotsiaalse, majandusliku ning kultuurilise seisundi tõstmisel ja seepärast peab seisma seltskondliku organina usalduse alusel koostöös oma riigi võimuga, leian et Eestimaa Töölisühingute Keskliidu juhatus praeguses koosseisus ei vääri usaldust, et ta võiks juhtida Eesti tööliste ametiühingulist koondumist, korraldamist ja tööd, mispärast ja võtnud arvesse, et ülalkirjeldatud Eestimaa Töölisühingute Keskliidu tegevus on ohtlik korrale ja julgeolekule, ja käsitades Kaitseisekorras seaduse (RT 61 — 1930, 99 — 1934 ja 29 — 1936) § 7 teist lõiget, ja § 9 p. 7 ning Riigivanema otsust 9. septembrist s. a. nr. 630 (RT 73 — 1936, art. 596), otsustasin: kõrvaldada Eestimaa Töölisühingute Keskliidu juhatus terves koosseisus ja asendada kuni valimiseni Keskliidu põhikirjas ettenähtud korras uue juhatusega järgmiselt:

Keskliidu juhatuse esimeheks Kaul Kadak, vabahariidustöö-nõunik, õigusteadlane. Abiesimeheks Oskar Ruus, töölisanem, Ühishaigekassa juhatuse liige, ja Keskliidu juhatuse liikmeteks: 1) Eduard Ruus, töölisanem, 2) Karl Soha, tööline, 3) Aleksander Kaera, proviisor, Tallinna Ühishaigekassa apteegi juhataja.

Volitan seda juhatust oma koosseisu täiendamata töölisametiühingute tegelastega kokku kuni 14 liikmeni. Keskliidu põhikirjas ettenähtud ja ses otsuses määramata jäänud ametid jaotada omavahel.

Otsuse kuulutamise ja täitmise panen Tallinna-Harju prefektile.

K. Eenpalu
Siseminister,
Sisekaitse ülema ülesannetes“.

Täiendavalt oma otsusele seletas siseminister K. Eenpalu 22. sept. k. a. ajakirjanikele lühidalt järgmist:

„E. Töölisühingute Keskliidu juhatuse senise koosseisu tegevus ühes mõnede ametiühingute tegevusega oleks annud materjali küllaldaselt, et hari-

likus olukorras nii keskliitu kui ka mõnd ametiühingut sulgeda.

Sellele teele mina ei tahtnud mitte minna, sest tööliste ametiühinguline tegevus, nii ühingutes kui ka keskliidus, on tööliste omaabi, nii majandusliku kui ka kultuuritöö tõstmisel suure tähtsusega. Lõigata ära seda osa tööliste organisatsioonidest ei saa pidada võimalikuks. Seepärast võib juttu olla ainult sellest, et Eesti tööliste ametiühinguline liikumine tuleb nii ümber kujundada, et tekiks täieline ja lojalne usaldus tööliste isetegevuse ja Eesti rahva muu osa vahel ja samuti ka usaldus töölistkonna ettevõtjate ja meie riigivõimu vahel.

Seni, nagu me teame, on Eesti tööliste ametiühinguline liikumine olnud väga mitmesuguste, enamasti isegi väljaspoolt mõjutatud, poliitiliste voolude juhtimisel. Ja nii on ametiühingute liikumise juhtimine kogu meie riikluse ajal käinud käest kätte elu poliitiseerijate vahel ja seepärast ei ole see kunagi võinud kujuneda usaldusväärseks.

Selleks, et ette võtta ümberkujundamisi, ongi ametisse seatud ajutine juhatus peamiselt töölistegelaste eneste keskelt, kuid peamiselt nende keskelt, kes pole kunagi heaks kiitnud seda, kuidas tööliste ametiühingute elu seni juhitud.

Valitsusel on kavatsus tööliste ametiühinguisse koondumiseks anda seadustega uut korda, mille järel ametiühingud võiksid kujuneda ainult tööliste pärast, tööliste kasuks ja kindlaiks tööliste omaabi organeiks.

Seepärast on ka arusaadav, et uue juhatuse valimine ei või sündida enne kui ametiühinguline elu on paremini ümber korraldatud.

Valitsus on seni juba tööliste olukorra seadmiseks palju teinud. Töömahtu on palju tõstetud ja tõstetakse veel edasi, kuid tööliste sotsiaalse ja majandusliku olukorra parandamiseks seisab ees veel hulk kavatsusi, mis tarvis viia kindlasti ellu. Kõike seda võib aga teha palju edukamalt, kui tööliste omaabi korraldus on rajatud usalduslikule alusele.

Muuseas võiks näitena nimetada, peale muude suuremate ettevõtjate, väga hädavajalist **töölistemaja ehitamist Tallinna**, mis seni on ikka lahendamata seisnud. See maja tuleb lähemal ajal ehitamisele. Sinna on tarvis juhtida ka valitsuse kapitali. Kui aga tööliste juhtimine on poliitilisel tagapõhjal ebausaldatavais kätes, ei ole võimalik tööliste esindajatega koos usalduse alusel seda ette võtta.

Nagu kõigest sellest selgub, ei ole minu poolt ette nähtud juhatuse vahetamise samm mitte sihitud tööliste vastu, vaid Eesti tööliste poolt.

Edasi palun uskuda, et keskliidu uus ajutine juhatus ei ole mitte valitsuse organ, vaid see on kutsutud ametisse sisekaitse ülema poolt tööliste erapooletutest ja tööliste arenemise heatahtlikult suhtuvaist tegelast, mille juures võimalus on antud uuele juhatusele täiendada enda koosseisu kõigi nende tegelastega tööliste seast, kes tahavad oma otsekohe Eesti tööliste südamega tööliste elu korraldamisele ja seadmisele asuda.

Asja selgitamiseks käesoleva otsuse tegemise eel käis mõnda päeva juurdlus. Juurdluse huvides üksikud keskliidu juhatuse liikmed eraldati kokku puutumistest teistega, ilma et neid oleks vangistatud. Mõnede liikmete kohta peaksid järgnema karistusotsused normide vastu eksimise pärast, aga ma ei võta seda mitte ette, vaid olen täna hommilikul juhatuse kogu koosseisule öelnud avalikult,

et kõigele sellele, mis olnud, on kriips alla tõmmatud. Kui tänasest päevast peale juhatuse liikmed vanas koosseisus tööliste elu edasisel korraldamisel enestele veel lubavad väärusnalisi samme või midagi ette võtavad, mis segadusi võib sünnitada, siis vastutavad nemad selle eest täies ulatuses, mille juures arvesse võetakse kõik senised üleastumised."

23. ja 24. sept. uue ajutise juhatuse esimees K. Kadak võttis Tallinna 4. jsk. politseikomissari juuresolekul tagandatud juhatuse esimehelt K. Kiimanilt ja sekretärit L. Metslangilt kogu keskliidu asjaajamise ja varanduse üle. Samast ajast alates asus ka uus juhatus oma ülesannete täitmisele. Oma esimesel koosolekul 24. sept. juhatus jagas määramata jäänud ametid järgmiselt: sekretäriks A. Kaera, laekuriiks Ed. Kruuse, abilaekuriiks K. Soha.

Sisekaitseülema otsuse kohaselt uus ajutine juhatus täiendas enda koosseisu kahe ametiühingute tegelasega, nimelt kutsuti 27. okt. k. a. juhatusse E. Toidu- ja Maitseainetetöölise Ühingu esimees August Kull ja E. Autojuhtide ja Mototehnikute Ühingu esimees O. Viikmäe, kes mõlemad ka juhatuse tööst juba osa on võtnud. Lähematel päevadel täiendatakse juhatust uute ametiühingute tegelastega.

E. T. Keskliidul uus peasekretär ja instruktor-organisaator.

E. T. Keskliidu juhatus palkas keskliidu teenistusse peasekretäriks Aleksander Kaelase (arvates 8. okt. k. a.), instruktor-organisaatoriks Jüri Jalaja (arvates 19. okt. k. a.) ja asjaajajaks Voldemar Elleri (arv. 1. nov. k. a.). Senine kauaaegne ruumidekorrashoidja ja kantselie abijõud Drusilla Visnapuu jäeti edasi oma kohale.

E. Töölisühingute Keskliidu juriidiline büroo.

E. T. Keskliidu juhatus otsustas kutsuda vann. adv. abi Aleksander Küngi E. T. Keskliidu juriidilise büroo juhatajaks, arvates 1. novembrist 1936. a. Sellest ajast alates E. T. Keskliidu juriidiline büroo asub Tallinnas, Vanaturg 1, teisel korral; tel. 436-25. Büroo on avatud kella 9—10 ja 16—18.

E. T. Keskliidu juhatusega sõlmitud lepingu järgi on juriidilise büroo juhataja A. Küng kohustatud andma E. T. Keskliidu kuuluvate ametiühingute liikmeile (liikmeraamat kaasa võtta!) kõnetundidel juriidilist nõu täiesti tasuta. Palvekirjade koostamise ja esinemise puhul kohustub A. Küng pidama kinni järgmistest tasunormidest: palvekirja koostamine: 0,50—1,50 kr.; kohtus esinemine tsiviilasutus: 5% nõudehinnast, kusjuures alammäär esinemise eest on 3 krooni (kui kohtus esinemine koos tuleb koostada palvekirja, siis palvekirja eest eritasu ei tule maksta); kohtus esinemine kriminaalasjus: 5—10 kr. esinemisel (ühes palvekirja koostamisega); hoiukorrasajade ajamine: 10—25 kr. asjalt; administratiivajade ajamine: 5—10 kr. asjalt. E. T. Keskliidu peasekretäri või tema asetäitja igakordse kirjaliku ettekirjutuse põhjal on juriidilise büroo juhataja kohustatud eeltoetletud tasunormide järgi andma juriidilist abi ka neile töölistele, kes ei kuulu E. T. Keskliidu koondunud ametiühingute liikmeskonda.

E. T. Keskliidu majanduslik olukord.

Asjaajamise ülevõtmise ajal, 24. sept. k. a., oli raha kassas 68 senti, peale selle hoiussummasid pankades 365 kr. 60 s., seega kokku 366 kr. 28 senti. Samal ajal anti aga üle tasumata arveid 34 lehel, kogusummas 1886 kr. 42 senti. Hiljem tuli kogu aeg tasumata arveid juure, nii et praeguse arvestuse järgi oli E. T. Keskliidul ülevõtmise ajal kohustusi umbes 2593 kr. 80 senti. Võimalik, et see summa veel suurenebki. Kui arvata tasumata arvete kustutamiseks kõik eelpoolnimetatud rahasummad, kogu keskliidu vallasvara (umb. 1354 kr.), üleminevad summad (47 kr.), ja osamaks Tallinna Töölise Ühis pangas (30 kr.), ning kuuldavasti ka Tartu Töölis pangas (30 kr.), samuti ametiühingutelt saadaolev üür (139 kr. 50 s.), jääb ikkagi puhast võlga umb. 627 kr. 2 senti, mida keskliidul millegagi tasuda ei oleks. Kuna keskliidu varanduse kohta pole mitme aasta jooksul tehtud inventuuri, siis on raske esitada täpset varanduslikku seisülevõtmise momendil. Praegusel juhatusel on kavatsus lähemal ajal koos revisjonikomisjoniga teha põhjalik keskliidu vallasvara inventuur.

Alamal toome E. T. Keskliidu kulude ja tulude aruande aasta algusest kuni asjaajamise ülevõtmiseni (24. sept. 1936. a.):

Kulud:

Palgad: kassaraamatu järgi Kr. 1689.50, ühiskorteri arveraamatu järgi Kr. 508.50, kokku Kr. 2198.00, sõidud Kr. 270.50, organiseerimine Kr. 393.40, kantselei Kr. 922.65, ruumid: kassaraamatu järgi Kr. 294.53, ühiskorteri arveraamatu järgi Kr. 51.15, kokku Kr. 345.68, raamatukogu Kr. 4.50, väliskonverentsid Kr. 130.00, liikmemaksud Kr. 190.00, „Töölise Hääl“ Kr. 948.82, toetused Kr. 1550.00, laenuid Kr. 100.00, hoiusummade arvele Kr. 41.84, ettenägemata kulud Kr. 282.50, saldo 24. sept. 1936. a. Kr. 0.13, kokku Kr. 7378.02.

Tulud:

Saldo 1. jaan. 1936. a. Kr. 2631.95, liikmemaksud Kr. 568.76, trükitööd Kr. 104.80, toetused 2749.54, „Töölise Hääl“ Kr. 408.09, ruumide üür: ühiskorteri arveraamatu järgi Kr. 550.50, kassaraamatu järgi 2.50, kokku 553.00, liikmeraamatud Kr. 292.50, mitmesugused Kr. 69.38, kokku kõik Kr. 7378.02.

Eeltoodud aruanne on kinnitatud juhatuse koosolekul 23. okt. k. a. ja revideeritud revisjonikomisjoni (M. Unt, A. Pank, J. Kurvits, A. Napits) poolt 27. okt. k. a.

Nagu sellest aruandest nähtub, on aruandes esitatud aja jooksul (1. jaan. kuni 24. sept. 1936. a.) keskliidul olnud kulusid 2631 kr. 82 senti rohkem kui tulusid.

Kuna sotsiaalministeerium määras oktoobri lõpul keskliidule toetuseks 4000 krooni, siis on praegusel juhatusel olnud võimalik juba osa tasumata arveid ära maksa. Kuni 9. nov. on nimelt tasutud maksmata arveid kogusummas 1263 kr. 50 s. Kui ei tule erakordseid väljaminekuid, siis loodab juhatuse aasta lõpuks kõik tasumata arved ära õiendada. Tasumata on praegu (9. nov.) järelikult veel arveid kogusummas 1330 kr. 30 senti eest.

Tallinna töölisvanemate koosolek.

27. oktoobri õhtul oli Tallinnas Eestimaa Töölisühingute Keskliidu poolt kokku kutsutud Tallinna töölisvanemate ja ametiühingute esindajate koosolek. Esindatud oli 22 käitist. Uhes ametiühingute esindajatega oli koos 54 inimest. Koosolekut juhatas Keskliidu abiesimees O. Ruus.

E. T. Keskliidu esimees K. Kadak andis ülevaate keskliidu ajutise juhatuse senisest tegevusest. Kõigepealt asus juhatuse korraldama majapidamist ja asjaajamist, mis nõudis kaunis suuri pingutusi. Kuna endine juhatuse andis üle tegelikult tühja kassa, siis esitas keskliidu juhatuse sotsiaalministeeriumile toetuspalve. Sotsiaalministeeriumi vastutulekul saadi toetust 4.000 krooni. Suur osa sellest summast kulub aga endiste võlgade tasumiseks.

Edasi andis esimees lühikese ülevaate ametiühingute tegelaste konverentsist, Keskliidu juriidilise büroo korraldamisest ja sotsiaalministrile esitatud märgukirjadest. Esimees tutvustas koosolijaid ka Keskliidu lähemate kavatsustega.

Teise päevakorrapunkti all esimees K. Kadak informeeris koosolekut rahvuskogu valimistega seoses olevatest küsimustest, mille kohta võtsid veel sõna A. Offenbach ja J. Tois. Aplausist paistis välja, et ei peeta soovitavaks võtta osa kandidaatide esitamisest rahvuskogu valimistel, et ametiühinguid mitte segada riigipoliitilistesse küsimustesse. Sellise seisukoha luges koosoleku juhataja ka vastuvõetuks.

Koosoleku lõpul olid töölisvanemate aruanded üksikute käitistest:

Riigi Sadamatehastes on tööd vähevoitu. Treialid on tööl ainult ülenädalati. Üldse on praegu tööl 431 inimest. Nurinat tekitab, et riigi töid on antud välismaa firmadele.

Masina- ja kaaluvabrik „Vegas“ on tööd vähenenud. Praegu on tööl 47 töölisi, kellest, 5-le üles öeldud.

Loropi klaasivabrikus on ikka veel käsil remont ja tööstuse laiendamine. Praegu tööl 280 töölisi, kuid arvatavasti võetakse veel uusi töölisi juure.

A.-s. Siegelis on tööd normaalselt. Tööl on 86 inimest. Edaspidi on aga ette näha vallandamisi.

Kilgase trikoovabrikus tööpuudust ei ole. Tööl on 638 töölisi. Suka- ja trikooosakond töötab kolme, siidi ja puuvilla kudumise — kahe ja värvi-, käsitöö- ning pitsiosakond ühe vahetusega. Töölise keskmine tunnitasu on meestel 42 ja naistel 26 senti. Ülemineku tõttu uutesse ruumidesse, Peetri tehastesse, vabrik suureneb ja arvatavasti ka töölise arv.

Rotermanni tehastes on tööl 163 töölisi. Kõik osakonnad töötavad. Tasapisi on töölisi juure võetud. Palka pandi 1. oktoobrist alates veidi juure.

Riigi Trükikojas on töölisi 250. Töölisnõukogu poolt oli 15%-line palgatõstmise nõudmine, mille peale saadi aga eitav vastus.

Tuletornide töökojas on tööl 33 inimest. Tööd jätkub.

„Eesti Siidis“ on tööl 450 inimest. Kavatsus on vabrikut suurendada. Töölised esitasid palgakõrgenduse nõudmise, mille järgi 5% palka

juure lisati. Keskmine teenistus naistel 29 senti tund ja meestel 2 kr. päev.

Linna elektriijaamas on sügisepoole ette näha suuremaid vallandamisi (üle 30 inimese) kaablivõrgu tööliste alal. Praegu on tööl 334 töölisi; keskmine tunnitasu on 35 senti.

„Ilmarises“ on tööd senini jätkunud. Nüüd on aga karta lahtilaskmisi. Töölisi on umbes 250. Töölised esitasid palgakõrgendamise nõudmise, millele ei ole saanud veel vastust. Õige väikese palgakõrgenduse said aga töölised mai kuul.

Lutheritehastes on töö täies hoos. Tööl on üle 1300 töölise. Meeste keskmine tunnitasu on 37—38 senti, naistel 25 senti. Rahutust tekitab elukalliduse tõus.

Tõnissoni metallitehases on tööl 133 töölisi. Tööd on palju. Töölise keskmine tunnitasu on 30—40 senti.

Tselluloosivabrikul on tellimisi küllalt. Tööl on umbes 900 töölisi. Tööliskoja valimiste eel hirmutati tööliisi pensiooni ja tasuta antavate küttepuude ärajätmisega. Käitise töölisnõukogu on ametis alles üks kuu. Juulis tõsteti veidi palka.

Ginovkeri šokolaadivabrikus on tööl umbes 250 inimest. Nüüd enne pühi on tööd rohkesti. Keskmine teenistus on naistel kr. 1.30—1.40 ja meestel kr. 2.— ning rohkem päevas.

Volta tehased kolivad uutesse ruumidesse, mis mahutuse ja õhupuhtuse poolest on meil moodsamaid. Tööd on rohkesti, nii et juure on võetud umbes 100% tööliisi. Praegu on tööl 151 inimest. Pahameelt on tekitanud see, et linnavalitsus ja raudteevalitsus on andnud tellimisi välismaale. Sel aastal ei ole ette näha vallandamisi.

A.-s. R. Toferi käitis töötab täie koormatise. Tööl on umbes 300 inimest. Kevadine palgatüli lõppes komisjoni otsusel väikse juuremaksuga, mille arvel nüüd aga käitis püüab suurendada töökoormatist, mis on tööliskonnas tekitanud pahameelt. Eriti on tööliste vastuvõtmatu üks välismaine meister.

A.-s. Frants Krulli tehastes on tööl 930 töölisi. 75% töölistest teevad ületunde oma äranägemisel. Mõnes osakonnas töötatakse kahe vahetusega ja tehakse peale selle veel ületunde. Praegu on tehasel rida suuremaid ja vähemaid tellimisi, nii et töö võib praeguses ulatuses kesta umbes üks kuu. Palgad lihttöölisel umbes 26—28 senti tund, kvalifitseeritud töölisel kuni 50 senti tund. Tööliskonnas on tekitanud arusaamatusi ja pahameelt palgalise puhkeaja seadus, mille kohta tööliste üldkoosolekul võeti vastu sellekohane resolutsioon, et seda tükitöölistel ei arvestataks põhipalga järgi, mis tegelikult Krulli tehastes ei ole kindlustatud.

Ära kuulunud Fr. Krulli töölinõukogu liikmete seletused, võttis töölisvanemate ja ametiühingute esindajate koosolek vastu R. Jõulu poolt esitatud resolutsiooni, millega kohustatakse E. T. Kesklidu juhatust astuma samme, et palgaline puhkeaja seadus saaks muudetud nii, et osutuks võimatuks tööliste pügamine.

Flamingo saapavabrikus on 44 töölisi. Vabrik töötab täie koormatise. Tööliste keskmine tunnitasu on 20—50 senti.

Linna tramm kolib praegu üle Kadriorust Pärnu maanteele. Tööl on veidi alla 350 inimese.

Novembri keskpaigu vallandatakse umbes 30 liinitöölisi. Tööliste palgad on väga erinevad, nii et iga päev võib olla isesugune tasu, mis on tööliste seas tekitanud veidi pahameelt ja millest on korduvalt teatatud ka tööinspektorile. Trammil on registreeritud üle 20 seaduserikkumise, millest on teatatud tööinspektorile.

Johanson'i paberivabrikus on tööl umbes 230 töölisi. Tulevikus on väljavaated halvad, sest välismaa tellimised jäävad järjest vähemaks. Tööliste keskmine tunnitasu on 28—50 senti.

Raudtee ehitusameti 1. liini ja osakonnas on tööl umbes 530 töölisi. Nüüd hooajate lõppemisel on üksikuid vallandamisi. Tööliskonnas on praegu päevakorral ja alatiseks kõneaineks perekonna-abiraha küsimus, samuti ka see, et pensioniseaduse alusel töölisel said tegelikult 2%-lise palgavähendamise.

A. Offenbach (E. Trükistöölise Liit) räägib, et viimaseaja märgid näitavad, et töötute protsent võib trükistöölise alal tõusta, eriti Tartus, kus on vallandatud tööliisi.

Edasi küsitakse, millal ajutine juhatus kavatab kokku kutsuda kongressi? Esimees K. Kadak vastab, et enne uut kutseühingute seadust kongressi kokku kutsuda ei saa. Kutseühingute seadus on praegu väljatöötamisel, kuid sellega minevat veel aega.

Ettevõtjatele kodustöötavad käsitöölised haiguskindlustuse alla.

Tartu Nahatöölise Ühing ja Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus pidasid oma peakoosolekutel soovitatavaks, et haiguskindlustuse seaduse alla arvataks ka kodustöötavad käsitöölised, kes töötavad ettevõtjatele kindla tasu eest. Tartus mõnel ettevõtjal on sarnaseid oma kodus töötavaid tööliisi 30—50 inimest, üksikjuhtudel veel enamgi, nii et sarnased ettevõtted meie olude kohaselt tuleks lugeda juba kesk- ja suurtööstuseks.

27. okt. E. T. Kesklidu esimees ja sekretär kandsid need seisukohad ette sotsiaalministrile ja sotsiaalministeeriumi töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakonna direktorile. Viimane vastas kesklidu esindajatele, et nende soovidega arvestatakse ja võetakse eelnõusse sisse.

Tööliskoda.

Tööliskotta valiti:

V. Ado (Balti puuvillavabriku töölisnõukogu esimees); A. Anijago (Kreenholmi töölisnõukogu esimees); H. Ausmees (Kopfi kullasepääri tööline Tallinnast); O. Blouart (Fr. Krulli metallivabriku töölisvanem); E. Heinlaid (ehitustööline Viljandist); V. Jaanus (sadamatööline Tallinnast); A. Kaasik („Massoprodukti“ tööline); V. Kallau (Tallinna raudteedepoo töölisvanem); F. Kauks (riigi põlevkivitööstuse töölisnõukogu esimees Kohtlast); A. Kiisel (tselluloosivabriku tööline Tallinnast); O. Koplus (Tartu trükistöölise ühingu juhat. liige, trükikoja „Ilutrukk“ töölisvanem); R. Koppelman (Lutheri vabriku töölisnõukogu esimees Tallinnast); A. Kull (pagaritööline Tallinna t.-ü. „Oma“ leivatööstusest); J. Kurvits (rüütrükikoja töölisnõuk. esimees, trükistöölise ühingu juhat. liige); A. Laane (Tartu telefonivabriku töölisnõuk. esimees, Tartu metallitöölise ametiühingu

juhat. liige); J. Lage (ehitustöölaine Pärnust, Pärnu töölisühingu juhat. liige); A. Mägi (metallitöölaine Narvast); V. Mölder (Kreenholmi töölisvanem Narvast); A. Orumäe (Tallinna linna ehitusosak. töölisvanem); R. Peters (ehitustöölaine Pärnust, Pärnu töölisühingu juhat. liige); E. Petree („Ilmarise“ töölisnõukogu esimees); A. Petrov (Tallinna linna trammii töölisnõukogu esimees); P. Pihlak (nahatöölaine Tallinnast); A. Rae (A. le Coq'i Tallinna õllelao töölaine); E. Saar (tekstiiltöölaine Sindist); A. Saul (raudtee liinitöölaine töölisvanem); A. Sillaots (määttöölaine Kukruselt, kaevandustöölaine ühingu esimees); Nadezhda Tihanov („Eesti Siidi“ töölisnõukogu esinaine, tekstiiltöölaine ühingu juhat. liige); A. Tilk (Narva linavabrikü töölaine); A. Pärn (Türi paberivabrikü töölisvanem).

6. nov. oli Tööliskoja pidulik avamine Kaubandus-tööstuskoja saalis, kuhu külalistena olid kutsutud ka Tallinna töölisvanemad, ametiühingute ja teiste kutsealade esindajad. Pidulikl avaaktusel peetud kõnedes tähendasid riigivanem K. Päts ja sotsiaalminister O. Kask, et tööliskoda, mis praegu esindab ainult tööstustöölisi, pole veel täiuslik, vaid kavatsus on tööliskoja seadust muuta nii, et selles oleksid esindatud kõik töölised.

Avaaktusele järgnenud esimesel koosolekul valiti tööliskoja esimeheks Johannes Kurvits (riigitrukikojä töölisnõukogu esimees), juhatusel liikmeteks Feliks Kauks (riigi põlevkivitööstuse töölisnõukogu esimees) ja Voldemar Mölder (Kreenholmi töölisnõukogu liige); asetäitjateks Heinrich Ausmees Tallinnast ja August Anijago Narva Kreenholmist. Revisjonikomisjoni valiti August Petrov, Robert Koppelman, mõlemad Tallinnast, ja Oskar Koplus Tartust.

Sotsiaalminister kinnitas tööliskoja juhatusel ülaltoodud koosseisud.

Tööliskoja peasekretäriks palgati vann. adv. abi Ilmar Rebane.

Šokolaadivabrik „Kaves“ valiti töölisnõukogu.

Aastaid on katsutud šokolaadivabrik „Kaves“ valida töölisnõukogu. Vabrikuvalitsuse vahelesegamisel on aga nurjunud kõik töölise algatused nõukogu valimiseks.

Hiljuti muudeti riigivanema dekreediga Tööstusliikude käitiste tööliskonna asutuste seaduste § 44, mille järgi kogutud allkirjad töölisnõukogu või töölisvanema valimiseks ei ole tarvis enam esitada ettevõtte valdajale, vaid vastava jsk. tööinspektorile, kes kutsub kokku töölise üldkogu koosoleku. Varsti peale eeltähendatud seaduse muutmist esitasid „Kave“ töölised 1. jsk. tööinspektorile üldkogu kokkukutsumise avalduse tarviliku arvu allkirjadega. Esimene koosolek, mis kokku kutsuti 18. okt. k. a., jäi kvorumipuudumisel pidamata. 25. okt. k. a. peeti järgmine koosolek, kus valiti valimisi korraldav komisjon. Kandidaate koosolekul ei esitatud, vaid esitati hiljem valimisi korraldavale komisjonile.

Valimisekomisjon töötas kontaktis kutseühinguga. Igasuguste takistuste kõrvaldamiseks tuli abi paluda ka E. T. Kesklüüdal, kes vabrikuvalitsuse teguviisi kohta esitas vastava märgukirja sotsiaalministrile ja kelle esindajad käisid paaril korral ministri jutul.

Valimised toimusid 3. ja 4. nov. k. a. Valimistest võtsid osa 386 töölise. Töölisnõukogusse valiti hääletenamusega:

1. Marvits Ellen — 350 h. 2. Silberg, Viralda — 321 h. 3. Proos, Alvine — 317 h. 4. Altermann, Marta — 316 h. 5. Esman, Melinda — 314 h.

Kandidaatideks jäid:

1. Hallika, Ludmilla — 312 h. 2. Laasberg, Pauline — 289 h. 3. Pinder, Helene — 288 h. 4. Lanno, Lydia — 277 h. 5. Killak, Johannes — 234 h.

Kuna kõik nõukogu liikmed ja kandidaadid said tarviliku arvu hääli, siis järevalimisi ei tule.

Valimisi korraldav komisjonil oli hea töötada, sest tööliskonnas valitses täielik üksmeel, mida näitavad ka valimise tulemused. Loodetavasti proteste ei esitata ja töölisnõukogu kinnitatakse ametisse.

Asjavalitud nõukogul seisab suur töö ees töölise palgaolude korraldamisel. Teatavasti luhtus suvel „Kave“ tööliskonna poolt algatud palgavõitlus. Nõukogul tuleb poolelijäänud palganõudmised ellu viia, töötades koos oma kutseühingu ja kogu tööliskonnaga.

E. L.

Pagari-, kondiitri- ja leivatöölised soovivad palgakõrgendust.

3. ja 4. nov. k. a. esitas E. Toidu- ja maitseainetetöölise ametiühingu juhatus Tallinna Pagari- ja Leivatöösturite ühingu, Tallinna Pagari- ja kondiitrimestrite ühingu ja T.-ü. „Oma“ üldäriühile avaldused, milles paluvad pagari-, kondiitri- ja leivatöölise palku tõsta.

Palgakõrgendust nõutakse kuutöölisele 25% ja tükitöö alusel töötavate töölisele töötasu alamääraks: 4 kg. rukkileiva valmistamise eest 4 snt., 2 kg. rukkileiva valmistamise eest 3 snt., 1 kg. rukkileiva valmistamise eest 2 senti. Saia kg. valmistamise eest 2½ snt. ja sepiku ning peenleiva kg. valmistamise eest 2 senti.

Palgakõrgendust soovitakse alates 15. nov. s. a.

Oma seisukohti ettevõtjad veel teatanud ei ole, arvatavasti esitatakse need ametiühingu 10. nov. k. a.

Olgu mainitud, et osa tööstureid maksavad juba eeltähendatud tükitöö normide järgi oma töölisele töötasu. Samuti tõstis a.-s. Rotermanni tehased hiljuti oma töölise palku 20—40%.

E. Toidu- ja maitseainetetöölise ametiühingu juhatus loodab, et algatatud töötasu tõstmise aktsioon laheneb omavahelisel kokkuleppel erilise võitluseta.

Korstnapühkijad nõuavad kollektiivlepingut ja palgatõstmist.

Suureneva elukalliduse ja madala töötasu tõttu Tallinna korstnapühkijad-töölised esinesid alljärgnevate nõudmistega:

1. Üliiriikliku korstnapühkijate kutsetöölise ühingu ja Tallinna korstnapühkijate-meistrite ühingu vahel sõlmida kollektiivleping.

2. Korstnapühkija-meister (ettevõtja) võib õpilasi tööle võtta ainult üliiriikliku korstnapühkijate kutsetöölise ühingu juhatusel kirjalikul loal.

3. Väljakutsel peale normaaltööaega peab meister tasuma 2 krooni; juhul, kui töölisel kulub rohkem kui kaks tundi aega — iga järgmise tunni eest 1 kroon.

Märkus: töö alguseks loetakse aega, mil

tööline väljub pesuruumist ja töö lõpuks, mil tööline jõuab tagasi pesuruumi.

4. Igale õppinud töölisele üks kuu ja õpipoisile kaks nädalat suvepuhkust.

5. Tööaega neljakümne minuti võrra lühendada (s. o. pesemise ja luudade tegemise aeg), st. töö lõppegu kell 14.20 ja laupäeval kell 11.20.

6. Pesemise tarbed: seep, rätik, harjad, nuus-tikud ja kivid olgu meistri poolt tasuta ning pesemise aja alguseks vesi ja pesuruum soe.

7. Kõik töölised olgu kinnitatud vigastuste ja surmajuhtumite vastu.

8. Neile õppinud töölistele, kes on töötanud viis aastat (õppeaeg kaasa arvatud), töötasu 130 kr. kuus; alla viit aastat õppinud töölise palk 100 kr. kuus.

9. Õpipoiste palgad: esimene aasta 50 kr. kuus, teine aasta 60 kr. ja kolmas aasta 70 kr. kuus; neile, kes oma õppeaja korralikult ära teeninud, kuid puuduvad kutsepaberid, töötasu 90 kr. kuus.

Kui 15. novembriks k. a. soovitud vastust pole saabunud, siis algab Tallinnas tööseisak korstna-puhastamise töö alal.

Lutheri tööliste koosolek.

Lutheri mööblivabriku töölised pidasid 8. nov. oma koosoleku, kus võeti vastu otsus, milles rõhutatakse elukalliduse tõusu vastu võitlemise ja palgakõrgenduse tarvilisust. Vanaduse vastu kindlustamist peeti väga tarvilikuks, kuid 65-a. vanadusmäära peetakse töölistele liig kõrgeks, pealegi kui riigiteenijatel on vanadusmääraks 60 a. Edasi algatati puhkeaja pikendamise küsimus kahe nädalani. Ka otsustati pöörduda palvega rudteevalitsuse poole, et hinnaalandusega sõidupiletid oleksid maksvad kogu töölise puhkuseajal.

Streigid tööstustes 1935. a.

Ajakirja „Eesti Statistika“ viimases numbris (nr. 178, september 1936) toob R. Kikkerist täpsaid andmeid streikide kohta tööstuses 1935. a. Sellest nähtub, et tööliste võitlus streikide abil oma majandusliku seisukorra parandamiseks ja kaitseks ületas 1935. a. kõik eelmised aastad, arvatud vaid välja iseseisvuse alguaastad 1921. ja 1922.

Kui eelmistel aastatel sageli enamjagu streike puhkes ettevõtete majanduslike raskuste tõttu mitteõigeaegse palgamaksmise pärast, siis organiseeriti 1935. a. palgavõitluse streike peamiselt palgaolude parandamise sihiga. Majandusliku tõusu aastad on tööliskonna majanduslikuks võitluseks ka palju soodsamad, kuna need pakkuvad võiduks paremaid eeldusi. Võrdlemisi soodus majanduslik olukord oligi tähtsaimaks eelduseks 1935. a. puhkenud streikidele.

Üksikuid streigijuhte tuli 1935. a. ette 27, neist 16 üldstreiki. Võrreldes 1934. aastaga oli 1935. a. streike 17 võrra rohkem ja streigist puudu-

tatud ettevõtteid (arvestamata Tartu, Narva, Pärnu, Viljandi ja Rakvere kingseppade streigist puudutatud ettevõtteid) 411 võrra enam kui eelmisel aastal. Streikijate arvu järgi streikide ulatus oli möödunud aastal 1934. a. omast 3,7 korda suurem, mis seletatav sellega, et 59,3% streikide üldarvust olid üldstreigid, mis naarasid terveid käsitööhäruisid ja suuremaid käitisi. Ka streikidest osavõtt oli suurem. Nii võitis streigist puudutatud ettevõtete tööliste arvust streigist osa 1934. a. 53,8%, 1935. a. aga 78,6%.

Ülatuse ja raskuse poolest 1935. a. streigid olid võrdlemisi raske iseloomuga. Streikijail kaotiläinud tööaja ja palgasummade poolest streikide läbi 1935. a. tekkinud majanduslik kahju ületab kõik eelmised aastad, arvatud välja 1928. a., mil teatavasti oli pikaajaline trükitööliste streik. Nii läks streikide läbi 1934. a. kaotsi 2207 tööpäeva, 1935. a. aga umbes 45.000 tööpäeva (arvestamata Narva kingsepatööliste streik). Töölistel kaotiläinud palgasumma oli 1934. a. 5600 krooni, 1935. a. aga 89000 kr. (arvestamata Narva kingsepatööliste streik).

Kõik 1935. a. streigid olid tingitud majanduslikest põhjustest. Palganõudmised kutsusid välja 1935. a. 24 streiki 3976 streikijaga (arvestamata Narva kingsepatöölistel) ehk 78,8% streikijate üldarvust. Töökorraldamise nõue andis põhjust kahele streigile 170 streikijaga, 3,4% streikijate üldarvust. Proteststreik tööliste vallandamise puhul puhkes ühes ettevõttes 897 töölisega, 17,8% streikijate üldarvust.

Kõik 1935. a. streigid on lahendatud asjaomaste poolt otseste läbirääkimiste kaudu. Võrreldes eelmise aastaga näitab täielikult rahuldatud nõudmiste arv väikest tõusu — 25,3%-lt 28,3%-le, kuna osaliselt rahuldatud nõudmiste arv aga langeb 71,7%-lt 42,8%-le. Näiesti rahuldamata jäetud nõudmiste arv on tõusnud 3%-lt 28,9%-le. Selline vahekord on tingitud peamiselt sellest, et lõviosa 1935. a. streike oli tingitud palgakõrgenduse ja kollektiivlepingu nõudmisest, mida loomulikult nii kergel käel ei rahuldada, eriti kollektiivlepingu vastu seisus suur enamuse tööandjaid.

Kui varem aastal suur osa streike oli tingitud korratust palgamaksmisest, siis 1935. a. ei tulnud ette ühtegi streiki, mille põhjus oleks peitunud korratust palgamaksmises.

„Tööliste Hääle“ tellijatele.

Kuna E. Töölisühingute Keskliidu kõrvaldatud juhatusel ei olnud uuele juhatusesele üle anda „Tööliste Hääle“ tellijate nimekirja, siis kahjuks ei saa talitus saata ajakirja käesolevat numbrit mitte kõikidele 1936. a. tellijatele. Tellijaid, kes „Tööliste Hääle“ käesolevat numbrit ei saa, palume võimaluse korral sellest teatada talitusele, et meil oleks võimalus nii käesolev kui ka järgmisel kuul ilmuv „Tööliste Hääle“ number neile välja saata.

„T. H.“ talitus.

SISU: 1. Toimetuselt. 2. Sihid selgeks. 3. Ametiühingute juhtivate tegelaste konverents. 4. Märkmeid tööliskorteritest. 5. Palgaolud Tallinna šokolaadi-, kompeki- ja biskviiditööstuses. 6. Trükitööliste puhkekodu Aegviidus. 7. Ringvaade.

Vastutav toimetaja: A. Kaelas.

Väljaandja: E. Töölisühingute Keskkliit. Ilmub kord kuus. Tellimishind: aastas 1 kroon, 6 kuud 60 senti, üksiknumber 10 senti. Toimetus ja talitus: Tallinn, Pärnu 41—4, tel. 460-52.

Ilmunud 16. novembril 1936. a.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda. Pikk t. 2. 1936.